

T.C.
BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TR, Balıkesir University, Institute of Health Sciences

**VOLEYBOL HAKEMLERİNİN EMPATİK EĞİLİM
DÜZEYLERİNİN KARAR VERME VE PROBLEM
ÇÖZME BECERİLERİNE ETKİSİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

YL-22.40

OZAN BURAK AKDUMAN

Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı
Bilim Alan Kodu: 130108

BALIKESİR
2022

T.C.
BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

VOLEYBOL HAKEMLERİNİN EMPATİK EĞİLİM
DÜZEYLERİNİN KARAR VERME VE PROBLEM ÇÖZME
BECERİLERİNE ETKİSİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ
YL-22.40

OZAN BURAK AKDUMAN

TEZ DANIŞMANI
DOÇ. DR. MEHMET GÖKTEPE

Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı
Bilim Alan Kodu: 130108

BALIKESİR
2022

T.C.
BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

TEZ KABUL VE ONAY

Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı Yüksek Lisans Programında
Ozan Burak AKDUMAN tarafından yürütülmüş ve tamamlanmış olan

**“Voleybol Hakemlerinin Empatik Eğilim Düzeylerinin Karar Verme ve
Problem Çözme Becerilerine Etkisi”**

başlıklı tez çalışması,
Balıkesir Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin
ilgili maddeleri uyarınca aşağıdaki jüri tarafından
YÜKSEK LİSANS TEZİ
olarak kabul edilmiştir.

Tez Savunma Tarihi: 29/11/2022

TEZ SINAV JÜRİSİ

Doç. Dr. Erdil DURUKAN
Balıkesir Üniversitesi
(Başkan)

Dr. Öğr. Üyesi Gizem BAŞKAYA
Bandırma 17 Eylül Üniversitesi
Üye

Doç. Dr. Mehmet
GÖKTEPE Balıkesir
Üniversitesi Üye
(Danışman)

Yukarıdaki Yüksek Lisans Tezi,
sınav jüri üyeleri tarafından imzalanarak 14/12/2022 tarihinde teslim
edilmiştir.

Prof. Dr. Osman İrfan İLHAK
Enstitü Müdürü

BEYAN

Balıkesir Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü

Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde ve ortaya çıkan sonuçlarda herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıpları kabullendiğimi **beyan ederim.**

29/11/2022

Ozan Burak AKDUMAN

TEŞEKKÜR

“Voleybol hakemlerinin empatik eğilim düzeylerinin karar verme ve problem çözüme becerilerine etkisi” isimli tez çalışmamda Balıkesir Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı’nda danışmanlığımı yapan, tezimde yardımını esirgemeyen, değerli danışmanım Doç. Dr. Mehmet GÖKTEPE’YE ve tezimin her aşamasında bana maddi ve manevi destek olan ve hayatımdaki her kararımda arkamda duran sevgili aileme,

Teşekkürlerimi bir borç bilirim.

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa No</u>
İÇİNDEKİLER	i
ÖZET	iii
ABSTRACT	iv
SİMGE VE KISALTMALAR DİZİNİ	v
TABLolar DİZİNİ	vi
1.GİRİŞ	1
1.1. Araştırmanın Amacı	3
1.2. Araştırmanın Önemi	3
1.3. Problem Cümlesi	4
1.3.1. Alt Problemler	4
1.4. Araştırmanın Hipotezleri	5
1.5. Araştırmanın Varsayımları	5
1.6. Araştırmanın Sınırlılıkları	5
2. GENEL BİLGİLER	6
2.1. Voleybol	6
2.2. Voleybol Tarihçesi	7
2.3. Voleybol Oyun Kuralları	8
2.4. Voleybol Hakemliği	10
2.4.1. Hakem Takımı ve Yönetim Usulleri.....	11
2.5. Empati	11
2.5.1. Empatinin Tanımı	11
2.5.2. Empati Basamakları.....	13
2.5.2.1. Birinci Basamak (Onlar Basamağı)	13
2.5.2.2. İkinci Basamak (Ben Basamağı).....	13
2.5.2.3. Üçünü Basamak (Sen Basamağı).....	14
2.5.3. Empati ve Spor	14
2.6. Karar Verme Kavramı	15
2.6.1. Karar Verme Süreci	16
2.6.2. Karar Verme Stilleri	18

2.6.3. Sporda Karar Verme	21
2.7. Problem Çözme Kavramı	22
3. GEREÇ VE YÖNTEM	24
3.1. Araştırmanın Modeli	24
3.2. Evren ve Örneklem.....	24
3.3. Veri Toplama Araçları	25
3.3.1. Empatik Eğilim Ölçeği	25
3.3.2. Karar Verme Ölçeği.....	26
3.3.3. Problem Çözme Envanteri.....	27
3.4. Verilerin Analizi.....	27
4. BULGULAR.....	29
5. TARTIŞMA	39
6. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	47
KAYNAKLAR.....	48
ÖZGEÇMİŞ.....	54
EKLER.....	55
EK-1. Etik Kurul Onayı	55
EK-2. Kişisel Bilgi Formu	58
EK-3. Empatik Eğilim Ölçeği.....	59
EK-4. Karar Verme Ölçeği	60
EK-5. Problem Çözme Ölçeği	62

ÖZET

VOLEYBOL HAKEMLERİNİN EMPATİK EĞİLİM DÜZEYLERİNİN KARAR VERME VE PROBLEM ÇÖZME BECERİLERİNE ETKİSİ

Bu araştırma Türkiye’de faal olarak görev yapan voleybol hakemlerinin empatik eğilim düzeylerinin karar verme ve problem çözme becerilerine etkisini incelemek amacıyla gerçekleştirildi. Araştırmanın evrenini Türkiye Voleybol Federasyonuna Merkez Hakem Kuruluna bağlı 2021-2022 sezonunda faal olarak görev yapan 494 hakem oluştururken, örneklem gurubunu araştırmaya gönüllülük esaslı ilkelerine göre katılım sağlayan 230 hakem oluşturmaktadır.

Verilerin toplanması için Dökmen (1988) tarafından, kişilerin günlük yaşamındaki empati düzeyini ölçmek için geliştirilen “Empatik Eğilim Ölçeği” Mann ve ark., (1998), tarafından geliştirilen Türkçeye uyarlama çalışması Deniz (2004) tarafından yapılan “Karar Verme Ölçeği” Heppner ve Peterson (1982) tarafından geliştirilen, Türkçeye uyarlaması Şahin, Şahin ve Heppner (1993) tarafından yapılan “Problem Çözme Envanteri” kullanılmıştır. Elde edilen veriler IBMSPSS 26.0 paket program ile analiz edilmiştir. Verilerin analizinde ölçekler arasındaki ilişki düzeyini belirlemek için korelasyon analizi, empatik eğilim düzeylerinin, karar verme ve problem çözme üzerinde etki gücünü belirlemek için basit doğrusal regresyon analizi, katılımcıların demografik bilgilerine göre ölçekler arasındaki farklılıkları tespit etmek için ikili guruplar için bağımsız örneklem t-testi ile üç ve daha fazla guruplar için tek yönlü varyans analizi (ANOVA) testleri kullanıldı.

Sonuç olarak; Empatik eğilim düzeylerinin karar verme stillerinden karar vermede özsaygı üzerinde anlamlı bir etkiye sahip olmadığı dikkatli karar verme, kaçınan karar verme, erteleyici karar verme, panik karar verme üzerinde anlamlı bir etkiye sahip olduğu tespit edilmiştir. Etki gücü ve yönü incelendiğinde dikkatli karar verme üzerinde pozitif yönde kaçınan karar verme, erteleyici karar verme, panik karar verme üzerinde negatif yönde bir etkiden söz edilebilir. Empatik eğilimler ile problem çözme arasında negatif yönde anlamlı ilişkiler olduğu empatik eğilimlerin problem çözme üzerinde negatif bir etkiye sahip olduğu görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Empatik eğilim, karar verme, problem çözme, voleybol hakemi,

ABSTRACT

THE EFFECT OF THE LEVELS OF EMPATHY OF VOLLEYBALL REFEREES ON THEIR DECISION-MAKING AND PROBLEM-SOLVING SKILLS

This research was conducted to examine the effect of empathic tendency levels of active volleyball referees in Turkey on their decision-making and problem-solving skills. While the universe of the study consists of 494 referees who are actively working in the 2021-2022 season affiliated to the Turkish Volleyball Federation, the sample group consists of 230 referees who participated in the research according to the principles of volunteerism.

For the collection of data, "Empathic Tendency Scale" developed by Dökmen (1988) to measure the level of empathy in people's daily lives, "Decision Making Scale" developed by Deniz (2004), developed by Mann et al., (1998), developed by Deniz (2004), and "Problem Solving Inventory" developed by Şahin, Şahin and Heppner (1993) and adapted into Turkish by Şahin, Şahin and Heppner (1993) were used. The obtained data were analyzed with IBMSPSS 26.0 package program. In the analysis of the data, correlation analysis was used to determine the level of relationship between the scales, simple linear regression analysis to determine the power of empathic tendency levels on decision making, independent sample t-test for binary groups to detect differences between scales according to the demographic information of the participants, and one-way analysis of variance (ANOVA) tests for groups of three and more were used.

As a result; It was found that empathic tendency levels did not have a significant effect on self-esteem in decision-making from decision-making styles to careful decision-making, avoidant decision-making, procrastinating decision-making, panic decision-making. When the power and direction of influence are examined, a negative effect on positive avoidant decision-making, procrastinating decision making, panic decision-making can be mentioned. It has been observed that there are significant negative relationships between empathic tendencies and problem solving, and empathic tendencies have a negative effect on problem solving.

***Keywords:** Empathic tendency, decision making, problem solving, volleyball referee*

SİMGE VE KISALTMALAR DİZİNİ

TVF : Türkiye Voleybol Federasyonu

FIVB : Uluslararası Voleybol Federasyonu

TDK : Türk Dil Kurumu

TABLULAR DİZİNİ

	<u>Sayfa No</u>
Tablo 3.1. Örneklem Büyüklüğü Tablosu	25
Tablo 3.2. Empatik Eğilim Ölçeği Cronbach Alpha Değerleri	26
Tablo 3.3. Karar Verme Ölçeği Cronbach Alpha Değerleri.....	27
Tablo 3.4. Problem Çözme Envanteri Cronbach Alpha Değerleri	27
Tablo 3.5. Kullanılan Ölçeklere İlişkin Basıklık Ve Çarpıklık Değerleri.....	28
Tablo 4.1. Araştırmaya Katılan Voleybol Hakemlerinin Demografik Bilgileri.....	29
Tablo 4.2. Empatik Eğilim, Karar Verme Ve Problem Çözme Arasındaki Pearson Korelasyon Analizi Sonuçları	30
Tablo 4.3. Katılımcıların Empatik Eğilim Düzeylerinin Problem Çözme Becerilerine Etkisini Gösteren Regresyon Analizi Sonuçları.....	31
Tablo 4.4. Katılımcıların Empatik Eğilim Düzeylerinin Karar Vermede Özsaygı Üzerinde Etkisini Gösteren Regresyon Analizi Sonuçları	31
Tablo 4.5. Katılımcıların Empatik Eğilim Düzeylerinin Dikkatli Karar Verme Üzerinde Etkisini Gösteren Regresyon Analizi Sonuçları	31
Tablo 4.6. Katılımcıların Empatik Eğilim Düzeylerinin Kaçınan Karar Verme Üzerinde Etkisini Gösteren Regresyon Analizi Sonuçları	32
Tablo 4.7. Katılımcıların Empatik Eğilim Düzeylerinin Erteleyici Karar Verme Üzerinde Etkisini Gösteren Regresyon Analizi Sonuçları	32
Tablo 4.8. Katılımcıların Empatik Eğilim Düzeylerinin Panik Karar Verme Üzerinde Etkisini Gösteren Regresyon Analizi Sonuçları.....	33
Tablo 4.9. Katılımcıların Cinsiyet Değişkenine Göre Kullanılan Ölçekler İlişkin T-Testi Sonuçları.....	33
Tablo 4.10. Katılımcıların Yaş Değişkenine Göre Kullanılan Ölçekler İlişkin T-Testi Sonuçları.....	34
Tablo 4.11. Katılımcıların Medeni Durum Değişkenine Göre Kullanılan Ölçeklere İlişkin T-Testi Sonuçları.....	35
Tablo 4.12. Katılımcıların Eğitim Durumu Değişkenine Göre Kullanılan Ölçeklere İlişkin T-Testi Sonuçları.....	36
Tablo 4.13. Katılımcıların Şiddet Görme Değişkenine Göre Kullanılan Ölçeklere İlişkin T-Testi Sonuçları.....	37
Tablo 4.14. Katılımcıların Hakem Klasmanı Değişkenine Göre Kullanılan Ölçeklere İlişkin Anova Testi Sonuçları.....	37

1.GİRİŞ

Voleybol son zamanlarda ülkemizde gelişim gösteren ve alt yapısı, başarılı sporcuları, ulusal ve uluslararası arenada başarılı takımları ile önemli bir spor branşı haline gelmiştir. Voleyboldaki bu gelişmeler, voleybol maçlarının en önemli parçalarından biri olan hakemlerin de önemini arttırmıştır. Hakemler müsabaka esnasında yüksek bir performans ortaya koymak için, stres yönetimi, doğru iletişim, liderlik becerileri ve doğru karar verme yeteneğine sahip olmalıdır (Julian ve ark., 2019).

Karar verme alternatifler arasından birinin seçilmesi olarak ifade edilse de yaptığımız seçimlerde karar vermenin bir parçasıdır (Sağır, 2006: 11). Karar verme yöntemi, kişinin karar verme aşamasında, soruna genel anlamda yaklaşımında tercih ettiği kişisel stili olarak görülmektedir. Karar verme stillerine göre dikkatli karar verme, kişinin karar verme sürecinde alternatifleri dikkatli bir şekilde değerlendirerek, özenle gerekli bilgiyi araması sonucu karar vermesini ifade etmektedir. Kaçıngan karar verme, karar vermekten sakınarak karar vermeyi başkasına bırakmayı, erteleyici karar verme, karar veren bireyin sebep göstermeden karar vermeyi erteleme durumunu, panik karar verme, karar verme aşamasında kişinin kendisini zaman baskısında hissederek aceleci kararlar vermesini ifade etmektedir (Deniz, 2004; Dönmez ve Özgül, 2020).

Hakemler maç esnasında doğru kararlar verebilmek için oyun kuralları bilgisine sahip olduğu kadar psikolojik olarak da hazır olmalıdır. Hakemler karar verme aşamasında birçok farklı psikolojik faktörden etkilenebilir. Hakemlerin verdiği kararlar müsabaka sonucunu doğrudan etkileyeceği için karar vermeyi etkileyen faktörler önemli görülmektedir.

Spor müsabakalarında sporcuya empatik bir şekilde yaklaşım göstermek hakemlerin işini de kolaylaştırmaktadır (Almak ve Çebi, 2020). Empati kavramı psikolojide çoğunlukla kullanılan bir terim olup, kişinin kendisini bir başkasının yerine

koyup onun duygu ve düşüncelerini doğru anlaması olarak ifade edilmektedir (Dökmen, 1998). Hakemlerin oyuncuların ve teknik heyetin duygu ve düşüncelerini anlaması müsabaka esnasında, hakemlere iyi bir iletişimin yolunu açacaktır. Hakemlerin empatik eğilimleri yükseldikçe, karar verirken daha dikkatli davranışlar sergiledikleri ve özgüven duygusu yüksek bir şekilde karar verdikleri görülmektedir (Kıratlı ve İkizler, 2021). Müsabaka esnasında hakem tarafından verilen kararlar oyuncular ve diğer paydaşlar tarafından çoğu zaman sorgulanır. Hakemlerin vermiş oldukları kararlara itiraz ülkemizde sıkça rastlanılan bir durumdur. Bu süreç esnasında oluşan problemler çözüme kavuşturulmadığında hakemin kararlarına duyulan saygı azalır. İletişimde önemli bir yere sahip olan empatik eğilimler, oluşabilecek problemlerin çözümünde de etkili olacaktır. Problem çözme karşılaşılan bir engel durumunda, bu engeli aşabilmek olarak ifade edilebilir. Karar verme sürecinde empatik eğilimlerin ve problem çözme becerilerinin de etkili olduğu düşünülmektedir.

İlgili literatür çalışmaları incelendiğinde hakemlerin empatik eğilim düzeyleri, empatik eğilim ve karar verme arasındaki ilişkileri inceleyen çalışmalar görülmektedir. Çalışma sonuçları empatik eğilimler ve karar verme stilleri arasında ilişkiler olduğunu göstermektedir. Buradan hareketle hakemlerin empatik eğilim düzeylerinin karar verme stilleri ve problem çözme becerileri ile ilişkileri bu çalışmanın amacını oluşturmaktadır. Hakemlerin karar verme stilleri ve problem çözme becerilerinde empatik eğilim düzeylerinin etkisinin de inceleneceği bu araştırma ilgili literatüre katkı sağlayacaktır.

1.1. Araştırmanın Amacı

Öncelikle voleybol hakemlerinin empatik eğilim düzeylerinin, karar verme ve problem çözme becerilerine etkisini incelemektir. Voleybol hakemlerinin demografik özelliklerine göre empatik eğilim, karar verme stilleri ve problem çözme becerilerinin farklılık gösterip göstermediğini belirlemek ikinci amaç olarak gösterilebilir.

1.2. Araştırmanın Önemi

Spor müsabakaları kuralların uygulanması, adil bir oyun ve iyi bir seyir zevki sağlamak amacıyla hakemler tarafından yönetilir. Hakem gerek kural bilgisiyle gerek olgun ve adil yönetimiyle sahada sporcular ve seyirciler arasında köprü görevi görmektedir. Hakemlik mesleği; tecrübe, yetenek, bilgi ve konsantrasyon gerektirir. Hakemler düzenli ve planlı yaşantısıyla psikolojiden ve sosyolojiden çok iyi anlayan ve oyuncuların hem oyun içi hem de oyun dışı hallerini yorumlayabilen bir figür olmalıdır. (Efe, Öztürk ve Koparan, 2008).

Hakemlerin saniyeler içinde karar vermesi gerektiği düşünülürse, hata yapmak onlar için kaçınılmaz olacaktır. Bu yüzden hakemlerin empati yeteneklerinin müsabaka sırasında karar vermesine ve problem çözmeye herhangi bir etkisinin olup olmadığı önem arz etmektedir.

Literatürde incelendiğinde hakemlerin karar verme stillerini belirlemeye yönelik çalışmalar (Açııcı ve Çebi, 2020; Açııcı, 2019; Aksu ve Aslan, 2020; Dönmez ve Özgül, 2019; Atılğan ve Tükel, 2019; Öztürk, 2020; Kırimoğlu ve ark., 2017; Uzunoğlu ve ark, 2009), hakemlerin empatik eğilimleri ile ilgili çalışmalar (Almak ve Çebi, 2020; Esentaş ve ark., 2017; Öztürk ve ark., 2004), empatik eğilim seviyeleri ve karar verme ilişkisini inceleyen çalışmalar (Kıratlı ve İkizler, 2021; Eroğlu, 2018) görülmektedir. Fakat hakemlerin empatik eğilim, karar verme ve problem çözme düzeylerini birlikte inceleyen çalışmaya rastlanmamıştır. Yapılacak olan bu çalışma bu açıdan önemli görülmektedir.

Hakemler müsabaka esnasında verdiği kararlar ile çoğu zaman olumlu ve olumsuz eleştirilere maruz kalırlar. Hakemin karar aşamasında hakemi etkileyecek birçok faktör olduğu bilinmektedir. Empatik eğilim gösteren kişilerin iletişim becerilerinin daha yüksek düzeyde olduğu, iletişimin ise problemlerin çözümlerinde etkili olduğu bir gerçektir. Müsabaka esnasında oyuncuların taşkınlıklarını ve itirazlarını kontrol edebilme, oluşabilecek sorunlarda iletişim kurabilme ve bu iletişim sürecini geliştirebilmenin, hakemin karar verme ve problem çözme becerilerini etkileyebileceği varsayılmaktadır. Bu çerçevede bir spor müsabakasında önemli kararlar verme yetkisine sahip olan hakemlerin empatik eğilim düzeyleri karar verme stilleri ve problem çözme becerileri üzerinde etkili olur mu? Sorusunu akla getirmektedir. Tüm bu bilgiler ışığında bu çalışmanın ilgili alana katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

1.3. Problem Cümlesi

Voleybol hakemlerinin empatik eğilim düzeylerinin, karar verme stilleri ve problem çözme becerilerine etkisi var mıdır?

1.3.1. Alt Problemler

1. Voleybol hakemlerinin empatik eğilim düzeyleri, karar verme stilleri ve problem çözme becerileri arasında ilişki var mıdır?
2. Voleybol hakemlerinin empatik eğilim düzeylerinin problem çözme becerilerine etkisi var mıdır?
3. Voleybol hakemlerinin empatik eğilim düzeylerinin karar verme stillerine etkisi var mıdır?
4. Voleybol hakemlerinin empatik eğilim düzeyleri, karar verme stilleri ve problem çözme becerileri:
 - ✓ Cinsiyet,
 - ✓ Yaş,
 - ✓ Medeni Durum,
 - ✓ Eğitim Durumu,
 - ✓ Şiddet Görme,

- ✓ Hakemlik Klasmanı, değişkenlerine göre farklılaşmakta mıdır?

1.4. Araştırmanın Hipotezleri

H₁. Voleybol hakemlerinin empatik eğilim düzeyleri, karar verme stilleri ve problem çözüme becerileri arasında ilişki vardır.

H₂. Voleybol hakemlerinin empatik eğilim düzeylerinin problem çözüme becerilerine etkisi vardır.

H₃. Voleybol hakemlerinin empatik eğilim düzeylerinin karar verme stillerine etkisi vardır.

H₄. Voleybol hakemlerinin empatik eğilim düzeyleri, karar verme stilleri ve problem çözüme becerileri çeşitli değişkenlere göre (Cinsiyet, Yaş, Medeni Durum, Eğitim Durumu, Şiddet Görme, Hakemlik Klasmanı) farklılaşmaktadır.

1.5. Araştırmanın Varsayımları

- Çalışmada uygulanan yöntem ve tekniklerin amaca uygun olduğu varsayılmıştır.
- Çalışmada kullanılan veri toplama araçlarının geçerli ve güvenilir olduğu varsayılmıştır.
- Çalışmaya katılan hakemlerin soruları okuyup anlayarak doldurdukları varsayılmıştır.

1.6. Araştırmanın Sınırlılıkları

1. Çalışma Türkiye Voleybol Federasyonuna bağlı 2021-2022 yılı faal olarak görev yapan hakemler ile sınırlandırılmıştır.
2. Çalışma veri toplama araçları empatik eğilimler, karar verme stilleri ve problem çözüme becerileri ile sınırlandırılmıştır.
3. Çalışma konu ile ilgili ulaşılabilen kaynakların sağladığı veriler ile sınırlandırılmıştır.

2. GENEL BİLGİLER

2.1. Voleybol

Voleybol spor dalları arasında hareketli, hızlı, heyecan verici, eğlenceli ve popüler spor dallarından birisidir. Takım olarak bir uyum içerisinde birlikteliği gerektiren, mükemmel etkileşimi, hareketleri aniden coşturucu olması ile ralli oyunları arasında çok özel bir yere sahiptir (FIVB, 2020-2024).

Oyun içerisinde oyuncuların kendi aralarında yer değiştirmesi, topun hızla yer değiştirmesi, topu karşılamak, atmak veya engellemek için farklı teknik uygulamaları kullanmaları, oyuncuların bunları yaparken koşmak, atlamak, düşmek, sıçramak, vb. gibi hareketler yapmaları voleybolu kompleks bir oyun haline getirmiştir (Forthomme vd., 2005).

Son dönemde FIVB voleybolu daha izlenebilir bir duruma getirerek önemli bir adım atmıştır. Voleybolda oyun kurallarını bilmek oyunun kalitesini yükseltir. Antrenörler daha iyi taktik üretir ve takımın daha iyi çalışmasını sağlar. Takım oyuncularının ise yeteneklerini göstermede tam olanak sağlar. Kurallar arasındaki bağlantıları bilmek ise hakemler açısından doğru karar vermede etkilidir.

Voleybol rekabet sporudur. En iyi gayret, yetenek, estetik ve yaratıcılığın gösterilmesine olanak sağlar. Kurallar ise bütün bu özelliklerin ortaya çıkmasına imkân sağlayan bir biçimde oluşturulmuştur. Voleybol birkaç istisna dışında bütün oyunculara hem oyun alanının gerisinde (servis veya savunma) hem de file önünde (hücum) oynama imkânı tanır.

Oyunun mucidi William Morgan, yıllar geçmesine rağmen voleybolun kendine ait olan önemli unsurlarını yitirmediğini kabul eder. Bu unsurlardan bazıları diğer raket/top/file oyunları ile aynıdır;

- Servis
- Dönüş (servis atma hakkı kazanılınca)
- Hücüm
- Savunma

Voleybolda başarı yakalayabilmek için takım oyununu üst düzeyde oynayabilmek, bir takım kimliğine sahip olmak, rakibin taktiksel oyunlarına karşılık vererek filedeki mücadeleyi kazanmak önemli görülmektedir. Başarıyı sağlayabilmek için takımı oluşturan oyuncuların maç esnasında üst düzey bir koordinasyona sahip olmaları oyun boyunca birlikte uyum içerisinde hareket etmeleri gerekmektedir (Altın ve Fişekçioğlu 2014).

Voleybolda oyun alanında mücadele, hızlı reaksiyon gösterme, bunun beraberinde fiziksel kalitenin üstünlüğü bu sporun izlenme yönünden estetik olarak güzelliğini öne çıkarır. Ayrıca hızlı karar verme, ihtimalleri değerlendirme, sezgisel yetenekte bir voleybol oyuncusunda olması gereken özellikler arasında bulunur.

2.2. Voleybol Tarihçesi

Voleybolun tarihi gelişimi incelediğinde bu oyunun mucidi olarak ABD’li bir spor eğitmeni olan William M. Morgan görülmektedir. 1895 yılında tasarladığı bu oyuna Morgan ilk olarak mintonetto adını vermiştir. Diğer spor branşlarına nazaran yeni bir oyun geliştirmek amacıyla üzerinde düşünülmüş olup basketbol, tenis, gibi sporların bir karışımı olarak tasarlanmıştır. Voleybol filesini tenis filesinden yararlanarak tasarlayan Morgan file yüksekliğini bir adam boyu uzunluğunu düşünerek 2,10 m şeklinde tasarlamıştır. Mintonette adını verdiği bu yeni oyun topa havadayken temas etmeyi, yere düşürmeden filenin karşısına atmayı içermektedir.

Ülkemizde ise Türkiye Voleybol Federasyonu (TVF) 1958 yılında kurulmuştur. Kuruluştaki ilk ismi “Voleybol Eltopu Federasyonu’dur”. 28 Ekim 2004 tarihinde Türkiye Voleybol Federasyonu özerk bir kuruluş statüsüne geçerek voleybol faaliyetlerini gerçekleştiren resmi bir kurum olmuştur. TVF’ nin merkezi ise Ankara’dır. Türkiye uluslararası düzeydeki organizasyonlara ilk katılımını Paris’te

1956 yılında yapılan Erkekler Dünya Voleybol Şampiyonasına katılım sağlayarak gerçekleştirmiştir. Sonrasında uluslararası düzeydeki ilk organizasyona katılım 1964 yılında Romanya’da düzenlenen Avrupa Bayanlar Voleybol Şampiyonasına katılım sağlanarak gerçekleşmiştir. Voleybol branşının ülkemizdeki tarihi gelişimi günümüze kadar hızlı bir şekilde büyüyerek devam etmiştir. Ülkedeki voleybol branşının gelişmesine önemli katkı sağlayan takımlar aynı zamanda uluslararası birçok organizasyonda da ülkeyi temsil etmektedir. Kuruluşundan bu zamana geçen sürede altyapı ve tesisleri ile voleybol federasyonu voleybol sporunu ülke genelinde yaygınlaştıran ve sevilen bir spor branşı haline getirmeyi başarmıştır.

2.3. Voleybol Oyun Kuralları

Voleybol, sahanın ortasından eşit mesafelerde ortadan bölünmüş saha üzerinde, iki takım tarafından oynanan bir salon oyunudur. Antrenörlerin maç öncesinde belirlediği pozisyonlara göre 6’şar oyuncu ile sahaya yerleşirler. Oyunun amacı voleybol oyun kuralları çerçevesinde topu kendi oyun alanına temas etmeden en fazla üç vuruş yaparak rakip sahaya temas ettirmeye çalışarak sayı almaktır. Bir takımın oyuncularını topla en fazla üç temas yapabilir arka arkaya aynı oyuncu temas edemez, blokta yapılan temaslar bu bunların içinde değerlendirilmez (TVF Voleybol Resmi Oyun Kuralları, 2016).

Oyun servis atışını kazanan takım tarafından servis atışı ile başlar. Servis atarken oyuncu kendi yarı saha çizgilerinin gerisinden atış kullanmak zorundadır. Servis atışı sonrası top filenin iki tarafında bulunan antenler arasında tavana etmeden ya da yabancı bir cisme temas etmeden geçmelidir. Top fileye temas edip rakip sahaya geçebilir. Sayıyı kazanan takım servis atma hakkını da kazanmış olur. Rakip takımın servis attığı oyunda takım sayısı kazanırsa servis hakkını da kazanmış olur. Oyuncular bu durumda pozisyonlarına göre servis atışından önce saat yönünde bir tur dönerek yer değiştirir. Sahadaki oyuncu pozisyonlarına göre sahanın sağ arka tarafından başlamak üzere 1 numara saat yönünün tersine doğru öndeki oyuncu 2 numara, yanındaki oyuncu 3 numara yanındaki oyuncu 4 numara arkasındaki oyuncu 5 numara yanındaki oyuncu 6 numara olarak bilinir.

Voleybolda sporculara topla temas esnasında bazı teknikleri kullanır. Bu teknikler genel olarak manşet pas, parmak pas, blok ve servistir. Her takım oyun içerisinde farklı hücum ve savunma taktikleri kullanır.

Her takımın listesinde 14 oyuncu yer alır. Bu oyunculardan ikisi “Libero” oyuncu olarak belirlenir. Libero oyuncularını takım arkadaşlarından farklı bir forma rengi giymek zorundadır. Libero oyuncularının maç esnasında uyması gereken bazı kurallar vardır. Servis atamaz ve file yüksekliğindeki topu rakip sahaya gönderemez. Libero oyuncularını genel olarak savunma amaçlı kullanılan oyuncular olup, ön bölgede yerleşemez arka bölgede servis atışını yapan bir oyuncunun yerine oyuna girebilir. Sahanın ikinci bölümü olan 6 metrelik alanda oynar.

Voleybol maçlarında hakem görevlendirmeleri baş hakem, fileyi üstten göreceği bir pozisyonda yer alır, yardımcı hakem, baş hakemin karşısında yer alır, yazı hakemi ve skor hakemi, sahanın dışında masa başında görev alır, iki ya da dört adet de çizgi hakemi görev yapar. Oyun toplam 5 set olarak oynanır. Beş setin 3’ünü alan oyunu kazanır. Oyunda skor 2-2 olması durumunda oyun karar setine uzar. Normal setler 25 sayı üzerinden oynanır. 25 sayısına ilk ulaşan takım seti kazanır. Diğer takım ile arasında bir sayı fark oluşursa maç bir sonraki sayıya uzar. Bu sürede iki farkla öne geçen takım maçı kazanır. Karar seti ise 15 sayı üzerinden oynanır. Set sonunda yine iki farkla önde olmak şartı vardır. Lig usulü oynanan müsabakalarda 5 setin üçünü set vermeden ya da 1 set vererek kazanan takım 3 puan alırken rakibine 2 set vererek karar setinde kazanan takım 2 puan alır 3-2 kaybeden takım ise 1 puan alır. Maç içerisinde her set için bir takım 12. Sayıya ulaştığında 60sn lik bir teknik mola vardır. Ayrıca her set için her takımın 30 sn lik iki mola hakkı vardır. Gelişen teknoloji ile birlikte bir sette her takımın iki defa video challenge itiraz hakkı vardır. Baş hakem kararsız kaldığı bir pozisyonda kendisi de video challenge kullanabilir. Görüntülü değerlendirme diye de bilinen bu sistemde kameralar yardımıyla itiraz pozisyon yavaşlatılarak incelenir. Görüntülü değerlendirme sisteminde bir antrenör blok teması, fileye teması, saha içi veya dışına top teması ile ilgili değerlendirme isteyebilir.

2.4. Voleybol Hakemliği

Voleybol maçlarında voleybol oyun kuralları içerisinde oyunu yöneten, kazanılan sayıları, kazanan/kaybeden takımları, ya da oyunculara verilen cezaları belirleyen maçın yönetimini elinde bulunduran kişi hakemdir. Uluslararası Voleybol Federasyonu (FIVB) ya da Türkiye Voleybol Federasyonu (TVF) tarafından görevlendirilen voleybol hakemleri adil bir oyun anlayışi ile oyuncularla birlikte sahada bir mücadele verir. Oyunun sağlıklı bir Şekilde başlamasını, oyun esnasında kurallara uyularak oynanmasını ve sonuçlanmasını sağlayan bir vazgeçilmezdir (Cengiz ve Pulur 2004).

FIVB, 2020-2024 Uluslararası Voleybol Oyun Kuralları Kılavuzunda voleybol hakemi ile ilgili Şu cümlelere yer verilmiştir.

- Hakem tüm katılımcılara tarafsız davranmalı,
- Hakem Seyirciler nezdinde de tarafsız görünmeli.

Tarafsızlık ve tutarlılık iyi bir yönetimin özünde en önemli kavramlardır. Hakem oyuncuların ve taraftarın gözünde güvenilir olmalıdır. Oyuncuların adil bir oyun olduğunu hissetmeleri oyundan da zevk almalarını sağlayacaktır. Hakemin nitelikleri ile ilgili FIVB kılavuzunda ayrıca Şu ifadelerde yer almaktadır.

- Kuralın yazılış amacını anlamalı,
- Kararları doğru olmalı,
- Oyunun gidişatı içerisinde rekabete belirli ölçülerde izin vermeli ve kararlı bir yönetim göstermeli,
- Etkili bir organizatör olmalı,
- Eğitimci olarak, oyun kurallarını uygularken önlemeli veya kural dışı kaba davranışları cezalandırmalı,
- Oyunu daha ileri seviyeye taşımak amacıyla, oyun içerisinde görülmeye değer hareketlerin ön plana çıkmasına olanak vererek oyun zevkini yükseltecek seyircinin daha iyi vakit geçirmesine katkıda bulunmalıdır.

2.4.1. Hakem Takımı ve Yönetim Usulleri

Voleybol maçlarında hakem görevlendirmeleri ulusal ve uluslararası müsabakalara göre bazı sayısal farklılıklar bulunsa da bir müsabakadaki hakem takımı aşağıdaki görevlilerden oluşur:

- Başhakem
- Yardımcı hakem
- Challenge hakemi
- Rezerv (Yedek) hakem
- Yazı hakemi
- Dört (iki) çizgi hakemi

Ayrıca FIVB resmi ve uluslararası müsabakalarda bir rezerv (yedek) hakem, bir challenge hakemi (Video Challenge Sistemi kullanılıyorsa) ve bir skor hakemi bulunması zorunludur.

Voleybol maçlarında hakemlerin bazı yönetim usul ve esasları bulunmaktadır. Maç içerisinde baş hakem yardımcı hakem ve diğerleri oyunun gidişatında yönetsel görevlere sahiptir. Oyun başhakemin işareti ile başlar. Maç esnasında başhakem ve yardımcı hakemin düdük çalma yetkisi bulunmaktadır. Başhakem veya yardımcı hakem oyun esnasında bir hata gördüklerinde ralliyi sonlandırmak için düdük çalar. Başhakem hata ile ilgili düdük çaldığında servis atacak takımı işaret eder ve hatanın sebebini varsa da hatayı yapan oyuncuyu gösterir. Yardımcı hakem yapılan bir hata ile ilgili düdük çalarsa hatanın sebebini varsa da hatayı yapan oyuncuyu gösterir. Servis atacak takımı baş hakem işaret eder.

2.5. Empati

2.5.1. Empatinin Tanımı

En önemli sosya-duygusal deneyimlerden biride empatidir. Çünkü 'bireylerin zihinsel, içsel ve duygusal olayları anlama çabasında' bulunan zihin süreçlerini ve itici gücü sağlar (Rosenberg, 1990:8). Bu türde bir duygusal yeti, toplum yanlısı ve ahlaki

davranışları inceleyen bunları neyin motive ettiğini anlamaya çalışan araştırmacılar için önemli hale gelmiştir. Rogers'a göre empati 'bireyin kendini kaybetmeden aynı zamanda karşısındaki bireyin iç dünyasında yaşadıklarını kendisi yaşıyormuşçasına hissedip anlaması' olarak tanımlanabilir (Aktaran: Mete ve Gerçek, 2005).

Anderson, Morse ve ark. (1992) empatinin dört önemli boyutu olduğunu ve bu boyutları davranışsal, bilişsel, duygusal ve moral boyutu olarak belirlemiştir (Akt. Mete ve Gerçek, 2005).

- Davranışsal boyut; kritik etme (reflection), aktif dinleme, gibi iletişim becerileri
- Bilişsel boyut; entelektüel ve analitik becerileri gerektiren diğerlerinin duygularını anlayabilme yeteneği,
- Duygusal boyut; başka birinin duygularını hayal yoluyla hissetmek,
- Moral boyut; duyguları anlayabilmek için lazım olan iç motivasyon.

Empatiyle ilgili birçok bilim insanı araştırma inceleme yapsa da ilk terapi merkezi kurucusu olan Carl Rogers bu araştırmacılar içinde ilk kişi olarak gösterilebilir. Rogers davranışçılık ve psikanaliz kavramları üzerinde ilerlemiştir. Rogers (1986:258)'a göre bizi davranışlarımıza sürükleyen algıladıklarımızdır. Rogers (1986:258) empatiyi tanımlarken 'bireyleri koşulsuzca dinleme, duygu ve düşünceler ile geri bildirim gönderme durumu olarak belirtir. Bob ve Megan Tschannen-Moran (2010) empatiyi "birinin deneyimini hatasız ve saygılı bir şekilde anlama ve takdir etme olarak tanımlamaktadır.

Empati, araştırmacılar için toplum ve ahlak yanlısı eylemleri motive edenin ne olduğunu bulmada önemli olmuştur. Yüksek empati seviyelerinin kişileri ahlaki açıdan öfkelenme ve haksız eylemleri önleme amaçlı harekete geçme yatkınlığında olduğu ifade edilmektedir (Davis, 1996; Smith-Lovin, 1995).

2.5.2. Empati Basamakları

Empati Dökmen'e göre üç temel ögeden oluşur. Empati yapılırken insan karşısındaki insanın yerine kendisini koyup, onun açısından olayları görmelidir. Aşamalı empati sınıflamasını Dökmen oluşturmuştur. Bu sınıflamaya göre üç tane empati basamağı bulunmaktadır. "Onlar basamağı, ben basamağı ve sen basamağı". Bu basamaklarında kendi içerisinde "duygu" ve "düşünce" olmak üzere iki alt basamağı vardır.

2.5.2.1. Birinci Basamak (Onlar Basamağı)

Birinci basamakta tepki veren bireyin kendisine anlattığı problem üzerinde düşünmediği; problem sahibi bireyin düşünce ve duygularına dikkat etmeyip bu probleme ilişkin düşünce ve duygularından bahsetmediği anlaşılır. Problemi dinleyen bireyin yapmış olduğu geri dönütün ortamda bulunmayan kişiler adına yani toplum adına olduğu söylenir. Dinleyen birey atasözleri ile genelleme yaparak cevap verir. Örneğin, 'parasını gereksiz kullanıp israf ettiği ve bundan şikâyet eden kişiye ayağını yorganına göre uzat denilmesi'.

2.5.2.2. İkinci Basamak (Ben Basamağı)

İkinci basamakta empatik tepki gösteren kişinin ben merkezci yaklaşımı vardır. Sorunundan bahseden bireyin düşünce ve duygularına eğilim göstermek yerine, o bireyi eleştirip onu sorunları ile baş başa bırakan, ona akıl verip kendisinden bahseden bir tavır vardır. Onlar basamağına göre daha kaliteli tepkiler söz konusudur. Fakat kendisini tam olarak karşısındakinin yerine koymak yerine benzer bir şekilde kendi yaşadığı sorunlarından bahsederek yeterli düzeyde empati yapmamış olur. Benzer sorunlardan bahsetmesi karşısındakini rahatlatsa da kendisini karşısındaki kişinin rolüne büründürmediği için yeterli düzeyde empati kuramaz.

2.5.2.3. Üçünü Basamak (Sen Basamağı)

Üçüncü basamakta diğer iki basamağın tersine, empatik tepki gösteren birey, sorununu ileten bireyin rolüne girip olaylara onun açısından bakmaya başlar. Direk olarak karşısındaki bireyin ne hissettiğini anlamaya onun ne düşündüğüne odaklandığı için ne kendi ne de toplumun düşüncelerini dile getiremez (Dökmen, 1998).

2.5.3. Empati ve Spor

İçerisinde kazanıp kaybetmenin olduğu, rekabetin var olduğu spor kavramında ön planda olan empatik duygular ve antipatik duygulanımlar sık sık görülmektedir. Empati kurma eğilimleri yüksek sporculara sahip bir takımın başarılı olma düzeyi de artmaktadır (Dorak ve Vurgun, 2004: 157). Takım içerisinde arkadaşların birbirlerinin hissettiklerini, durumlarını anlaması ve ortak olması takım birliğini artırıp takım moral motivasyon düzeyini de yükseltecektir.

Sporcular müsabakalarına kazanmak için çıksa da bir diğer seçenek olan kaybetmenin de var olduğu unutulmamalıdır. Aynı zamanda müsabaka sırasında sporcunun takım arkadaşlarına, antrenörlerine, taraftarlara ve diğer takımın oyuncularına empatik davranışta bulunması takımının beceri seviyesinin pozitif yönde gelişmesine ve sporcuların performanslarında başarılı olmasını sağlayabilir (Erkuş ve Yakupoğlu, 2001: 22-31).

Spor karşılaşmalarında sporcuların yanında hakemlerinde empatik eğilimleri önemlidir. Hem iyi bir seyir zevki hem de adaleti sağlamak amacıyla hakemlik mesleği, hakemler tarafından yönetilir. Hakemler gerek adil ve olgun yönetimiyle gerek kural bilgileriyle sporcular ile seyirciler arasında köprü olarak görülmektedir. Hakemlik mesleği; yetenek, tecrübe, konsantrasyon ve bilgi gerektirir. Hakemler planlı ve düzenli yaşamları ile sporcuların oyun içi ve dışı durumlarını yorumlayabilen aynı zamanda sosyoloji ve psikolojiden anlayan bir figür olmalıdır (Efe, Öztürk ve Koparan, 2008).

Hata yapmak hakemler için kaçınılmazdır çünkü saniyeler içinde karar vermeleri gerekir. Bu yüzden empati yetenekleri, karşılaşma sırasında problem çözmesi ve karar vermesi gibi durumlarda etkili olabilir.

Spor müsabakaları sırasında sporcular, teknik ekip ve hakemler birbirleri ile devamlı iletişim içerisinde. Bu iletişim esnasında hakem-sporcu, teknik heyet-hakem arasındaki anlaşmazlık ya da anlaşmalar iletişim kurularak sağlanır. Bu kurulan iletişimin ise düzgün ve sağlıklı olabilmesi için de empati önemlidir. Oyuncu, hakem ya da teknik ekipten kişilerin kendisini karşısındaki kişinin yerine koyup onu anlaması yaşanabilecek sorunları asgari seviyeye indirgeyecektir. Bunun sayesinde kişiler birbirleri anlayabilecek ve empati kurabileceklerdir.

2.6. Karar Verme Kavramı

İnsan hayatı boyunca karşısına çıkan seçeneklerden birisini seçer. Bu süreç içerisinde yaptığımız seçimler günlük yaşantımızı etkileyen basit seçimler olabileceği gibi geleceğimizi etkileyecek önemli kararlar ya da bir müsabaka esnasında verilen kararlar olabilir. Doğru ya da yanlış bir karar verir ve bunun getireceği sonuçlarla yaşarız. Karar verme kavramı kişiye uygun olan yolun seçilmesi (Tatlıoğlu, 2010), kişinin ulaşmak istediği sonuca götürecek olan farklı yollardan birinin seçilmesi (Kuzgun, 1992), her bir seçeneği değerlendirerek en uygun olanın seçilmesi (Poussard, 2006) şeklinde ifade edilebilir. İlgili literatürde farklı tanımlamalar da görmek mümkündür. Deniz ve ark. (2015)'na göre bilişsel süreçler sona erdiğinde diğer seçenekler arasından bir alternatifi seçmek, Sağır (2006)'a göre istenilen sonuca erişebilmek için karşılaşılan durumla ilgili verilerin toplanıp sistematik bir akıl yürütme süreciyle bu verilerin sonuca ulaşma açısından ele alınan seçim süreci olarak da tanımlanmaktadır.

Karar verme araştırmacılar tarafından çeşitli tanımları yapılan bir kavram olmuştur. Karar verme tanımlarıyla ilgili ortak özelliklerini Kuzgun (1993: 161-170) şu şekilde sıralamıştır:

- Karar verme, eylemlerimizi etkileyen bütün yargılardır.

- Karar verme, etken eylemin seçimidir.
- Karar verme, amaca ulaşmak için farklı davranışlar içeren alternatifler içerisinde etkin olanı seçmedir.
- Karar verme, yapılan bütün değerlendirmelerin sonucunda kesin kararı (hüküm) verme sürecidir.
- Karar verme, bir problem çözümüleme işlemidir.
- Karar verme, oluşan bir problem veya olay ile ilgili verilerin yorumlanarak bir karşılaştırma sonucu yargıya ulaşmaktır.

Karar verme günlük yaşantımızda akıl yürütme sonrasında yapacağımız bir analiz ve kıyas sonucu ulaşılacağı gibi, geçmiş yaşantımızdaki deneyimler ve muhtemel alternatifler içerisinde en iyisini seçtikten sonra da oluşabilmektedir (Slso vd. 2007). Profesyonel olarak karar verme ise geniş bir kitleyi ilgilendirdiği için çözüm olarak en iyiye ulaşmada önemli görülür (Aladağ, 2011: 2). Hakemlik mesleği gereği verdiği kararlar maç sonucunu ve maçın gidişatına etki etmektedir. Hakemler açısından doğru kararlar verebilmek hakeme olan güveni arttıracak gibi, spor müsabakalarının daha adil bir organizasyon olmasını da sağlayacaktır. Karar verme aşamasının bir süreç olduğu ve bu sürecin aşamalarından literatürde bahsedilmektedir. Bu süreçleri karar verme süreci başlığı altında değerlendirilecektir.

2.6.1. Karar Verme Süreci

Karar verme basitten karmaşığa tüm yaşamımızda önemli yere sahip bir zihinsel süreçtir. Bu süreç kolay olmayan karmaşık bir yapı içerir. Kişi karar vermek istediği şeye ait birçok seçeneği zihinde tarar ve hangi seçeneğin istenilen sonucu elde etmenin en iyi yolu olduğuna karar vermeye çalışır (Kılcan ve Seyhan, 2019, s. 340). Karar vericiler, her adımı gerçekleştirmek için bir dizi adım ve taktikten oluşan bir süreci takip ederek kararlar alırlar. Her karar, bir dizi faaliyeti içerir (Nutt, 2008, s. 425). Her karar bir sürecin nihai sonucudur (Fitzgerald, 2002, s. 9).

Alanda çalışmalarına sıkça rastlanan Kuzgun'a göre karar fiilinin oluşabilmesi için ön koşullara ihtiyaç duyulmaktadır Kuzgun (2000). Bu koşullar:

- Kişi tarafından karar alma gereksinimi oluşturan zorluğun fark edilmesi
- Zorluğu giderebilecek fazlaca seçeneğin varlığı
- Kişinin seçeneklerden birini tercih etme özgürlüğüne sahip olmasıdır.

Karar verme sürecinden koşullar oluştuktan sonra karar süreci şu aşamalardan oluşmaktadır Kuzgun (2004):

- Problemin fark edilmesi,
- Problemin açıklanması,
- Seçeneklerin oluşması,
- Alternatifler hakkında verilerin toplanması,
- Toplanan verilerin, istekleri karşılama durumu açısından değerlendirilmesi,
- Uygun tercihin belirlenmesi,
- Planın uygulamaya aşamasına geçilmesi,
- Sonucun değerlendirilmesi.

Kuzgun karar vermeyi, bir ihtiyaca yönelik çok sayıda tercih yapabilme durumu ortaya çıktığında yaşanan sorunu azaltan bir yönelme olarak ifade etmektedir (Kuzgun 1992). Bu süreçte gereken koşulların oluşması durumunda karar süreci problemin fark edilmesi, açıklanması, seçeneklerin oluşması, seçenekler hakkında verilerin toplanması, toplanan verilerin istekleri karşılama olasılığı açısından değerlendirme, uygun seçeneği belirleme, planın uygulanması, sonucun değerlendirilmesi olarak sekiz aşamadan oluşmaktadır.

Karar verme süreci ile ilgili benzer bir yaklaşım Savege ve Armstrong (2004) tarafından yapılmaktadır. Savege ve Armstrong (2004: 263), karar verme sürecini sekiz basamakla anlatmaktadır. Bu sürecin adımları şu şekildedir:

1. Karar vermeyi gerektiren bir durumu tanımlamak,
2. Problemi sınıflandırmak,
3. Problemi içeren ilişki değerleri belirlemek
4. Arzu edileni (amacı) belirlemek,
5. Bir dizi olası alternatif önermek,
6. Her bir alternatif için olumlu ya da olumsuz olası sonuçları değerlendirmek,

7. Ön görülen sonucun analizi ve belirtilen amaç ve kişinin değer tercihleriyle tutarlı olan en uygun alternatifi seçmek,
8. Sonuçları değerlendirmek ve kararı uygulamak

Karar verme sürecinde bu iki yaklaşıma göre farklı olarak Adair (2003), Mincemoyer ve Perkins (2003) tarafından karar verme süreci aşamaları da görülmektedir. Adair (2003)'a göre karar verme süreci beş aşamadan oluşmaktadır. Bu aşamalar şu şekildedir:

- **Hedefi Tanımla:** Bir karar verme ihtiyacı duyulduğunda amacı ve hedefi belirlemek.
- **Bilgi Topla:** Veri toplama ve tasnif etme, olası sebepleri belirleme, fikirleri gözden geçirme, zamansal sınırlılıklar ve diğer ölçütleri belirlemek.
- **Fikir Oluştur:** Olası faaliyet metotlarını listelemek, fikirler üretmek.
- **Değerlendir ve Karar Ver:** Artıları ve eksikleri listelemek, sonuçları özenle gözden geçirmek, ölçütlere göre değerlendirmek.
- **Uygula:** Kararı uygulamak için harekete geçmek.

Mincemoyer ve Perkins (2003) ise, karar verme sürecini şu şekilde belirtmiştir:

- Problemin tanımlanması
- Alternatiflerin üretilmesi
- Seçimlerin risk ve sonuçlarının belirlenmesi
- Alternatifin seçilmesi
- Değerlendirme

Karar verme sürecinde basamaklar araştırmacılara göre farklılık gösterse de ortak temellere dayandığı, karar verme sürecinin ortak adımlar içerdiğinden söz edilebilmektedir (Demirtaş Nemli, 2018, s. 40).

2.6.2. Karar Verme Stilleri

Karar verme stilleri kişilerin bir karar verme durumuyla karşı karşıya kaldığı durumlarda kullandığı genel kalıplar şeklinde ifade edilebilir. Benzer durumlarda

benzer tepkileri vermesi ya da kısaca alışkanlıklar diyebiliriz. Karar verme stillerine karar verme stratejilerini de içinde barındıran daha genel bir tabir olarak ifade edilebilir. Araştırmacılar tarafından farklı sınıflamalarda karar verme stilleri görmek mümkündür.

Dinklage (1967) gençler bireyler ile yaptığı çalışmalar ve gözlemler sonucunda gençlerin karar verme durumunda aşağıda yer alan karar verme tarzlarını kullandığı sonucuna varmıştır (Akt. Kuzgun, 2006). Bu karar verme tarzları şu şekildedir;

- İçtepisel davrananlar, bu tarz karar verme yaklaşımına sahip kişiler karşılaştıkları ilk seçeneğe bağlanarak aniden karar vermektedirler. Verdikleri kararlar sadece duygulara ve isteklere bağlıdır.

- Kaderciler, karar verme aşamasında problemi çözmek yerine problemi kadere veya çevresel olaylara bırakırlar.

- Boyun eğenler, bu karar verme tarzına sahip bireyler karar verirken bir diğer kişinin görüşlerini ya da önerilerini kabul ederler, karar verirken kendi isteklerini ortaya koymazlar.

- Erteleyenler, karar verme durumunda sorunu bir çözüme ulaştırmayı hep bir sonraki zamana bırakırlar, sorunu askıya alırlar.

- Bocalayıcı, karar verme durumunda çok fazla çözüm yolu araştırırlar ve onlar üzerine çok fazla düşünüp seçeneklerin arasında kaybolurlar.

- Plan yapanlar, kendilerini belirli bir sonuca götürecek olan alternatifleri sistemli bir biçimde inceler, istek ve koşullar arasında bir denge oluşturacak kararı bulmaya çalışırlar.

- Sezgisel davrananlar, karar verme durumunda his ve sezgilerine göre hareket ederler. Bu kişiler kararı nasıl verdiklerinin farkında olmamakla birlikte verdikleri kararın doğru olduğuna inanırlar.

- Tutuk, bu kişiler karar vermeleri gereken bir durumda sorunun farkındadırlar fakat bir türlü harekete geçemezler.

Arroba (1978)'a göre altı çeşit karar verme tarzı vardır. Şu şekilde:

- Düşünmeden karar verme stili: Düşüncesizce karar verme stilinin temel bileşeni kararın hiç düşünülmeden veya çok az düşünülerek verilmesidir. Karar veren kişi herhangi bir sebepten dolayı dikkatli bir şekilde konuyu değerlendiremez.

- Uyumlu karar verme stili: Bu karar verme tarzını benimseyen bireyler beklentileri karşılayabilecek kararlar verirler

- Mantıksal karar verme stili: Bu tarz karar verenler hedefleri açısından alternatifleri tarafsız bir şekilde değerlendirir. Alternatifler arasından en iyisini seçmeye yönelik tercihler yapar.

- Duygusal karar verme stili: Bu tarz karar verenler alternatifleri karşılaştırsa da karar verirken hoşlandığı şeyler seçiminde etkilidir. Karar vericinin duyguları önemlidir.

- Sezgisel karar verme: Sezgisel stil kadercilik duygusuna güvenmek veya kaçınılmazlık ile nitelenir. Bu şekilde verilen kararın genelde tek açıklaması ‘Bunu neden seçtiğim hakkında bir fikrim yok ama haklı’ veya ‘kaçınılmaz gözüküyor’ şeklinde olur. Karar verici aktif şekilde karar vermesine rağmen, içsel baskılarıyla anlaşmaya çalışmaktadır.

- Tereddütlü karar verme stili: Bu karar verme stilinde kişi ayrıntılı ve uzun bir değerlendirme süreci ile kesin karara ulaşmakta zorlanır.

Scott ve Bruce (1995) geliştirmiş oldukları ölçek aracında beş farklı karar verme stilini tanımlamaktadır. Bu stiller şu şekildedir;

- Rasyonel karar verme stili, karar verilmesi gereken bir durumla karşılaşıldığında bireyin sorun üzerine düşünmesi, seçenekler belirlenmesi, seçeneklerin araştırılması ve mantık çerçevesinde değerlendirilmesi ile en uygun kararın verilmesidir.

- Sezgisel karar verme stili, karar verilmesi gereken bir durumla karşı karşıya kalındığında kişinin duyguları ve sezgileri ile hareket etmesidir. Bu stil detaylara verilen önem ve hisle açıklanabilir.

- Bağımlı karar verme stili, karar verilmesi gereken durumla karşılaşıldığında bireyin güvendiği yakınlarının görüş ve yönlendirmelerine göre karar vermesidir. Bu stil, diğerlerinin tavsiyelerini dikkate almayı içeren bir stildir ve karar verirken diğerlerine güvenle karakterizedir.

- Kaçınmacı karar verme stili, karar verilmesi gereken bir durumla karşılaşıldığında bireyin karar verme sorumluluğunu almak istememesi, karardan uzaklaşması ve karar vermekten kaçınması eğilimidir.

- Kendiliğinden anlık (spontan) karar verme stili, karar verilmesi gereken bir durumla karşılaşıldığında bireyin bir çözüm yoluna yakınlık duyması sonucunda karar verme sürecini anlık bir kararla en kısa sürede tamamlaması, içinde bulunulan durum ve koşula göre hareket etmesidir. Bu stile sahip bireyler karar verme anında kendiliğinden bir çaba göstermeksizin doğal sürece uygun bir şekilde karar verirler.

Araştırmada kullanılan karar verme ölçeği Deniz (2004)'in ölçek uyarlama çalışmasında kullandığı karar verme stillerini içermektedir. İki bölümden oluşan bu ölçekte birinci bölümde karar vermede özsaygı düzeyleri belirlenirken ikinci bölümde karar verme stilleri belirlenmektedir. Karar verme stillerine göre dikkatli karar verme, kişinin karar verme sürecinde alternatifleri dikkatli bir şekilde değerlendirerek, özenle gerekli bilgiyi araması sonucu karar vermesini ifade etmektedir. Kaçınan karar verme, karar vermekten kaçınarak karar vermeyi başkasına bırakmayı, erteleyici karar verme, karar veren bireyin sebep göstermeden karar vermeyi erteleme durumunu, panik karar verme, karar verme aşamasında kişinin kendisini zaman baskısında hissederek aceleci kararlar vermesini ifade etmektedir (Deniz, 2004).

2.6.3. Sporda Karar Verme

Bireyin günlük yaşamında olan karar verme ve karar verme stili, spor müsabakalarında da büyük önem taşımaktadır. Spor müsabakalarında yerinde ve uygun verilen kararlar oyunu pozitif yönde etkileyebileceği gibi yanlış verilen kararlar ise oyun sırasında sporcuyu olumsuz etkilemenin yanında müsabaka sonucuna da etki edebilmektedir. Karar verme stilleri kişisel ve durumsal özellikler yönünden değişkenlik gösterdiğinden, sporcuların oyun sırasındaki taktiksel ve davranışsal tepkilerini etkileyeceği için önemli görülmektedir. Literatür incelendiğinde karar verme stilleri ve karar verme becerileri ile ilgili çalışmaların spor müsabakalarında hakemler ve sporcular açısından incelendiği görülmüştür. Müsabakalar açısından önemli bir yere sahip olan hakemler ile yapılan çalışmalar incelendiğinde genç hakemlerin daha fazla kaçınan karar verme stilini kullandıkları (Uzunoğlu, Şahin ve

Fişekçioğlu, 2009), karar verme sürecinde ise agresiflik düzeyi ve cinsiyet faktörünün etkili olduğu (Souchon, Cabagno, Rascle, Traclet, Dosseville ve Maio, 2009) görölmüştür.

Spor faaliyetleri sırasında ortaya çıkan kararların özelliği çoğunun dinamik olmasıdır. Spor alanındaki ortam zaman içerisinde değişen dış dinamiklere sahiptir. Sporcunun bilgi oluşturma yeteneğine ihtiyacı, bu dinamik yapı dolayısıyla ortaya çıkar. Çünkü sporcu oyun esnasında yeni bir durum ortaya çıktığında yeni bilgilere ihtiyaç duymaktadır. Kendisinde olan bilgiler yeterli gelmediği zaman oyuncun farklı bilgiler arayışına girecektir (Johnson, 2006). Karar sonucu müsabakanın gidişatını etkileyeceğinden karar verme stilleri ve kararı etkileyen faktörler de önem kazanmaktadır. Hakemlerin müsabaka esnasında doğru karar verme becerilerini etkileyecek birçok çevresel ve bireysel faktör olabilir. Hakemin iletişimde önemli bir yere sahip olan empati yeteneğinin gelişmesi problem çözme becerilerinin yüksek olmasının karar verme aşamasında da etkili olacağı düşünölmektedir.

2.7. Problem Çözme Kavramı

Problem kelimesi bazı araştırmacılara göre kişinin ulaşmak istediği hedefe karşısında engellenmeye uğraması ve bu engelleme sonucunda ortaya çıkan çatışma durumu olarak da tanımlanır (Bingham, 1998; Morgan, 2010; Heppner, Charles ve Krauskopf, 1987).

Yaşamın her aşamasında karşılaşılabilecek olan, hedeflere ulaşmada engel niteliği taşıyan problem durumlarının üstesinden gelme çabalarına problem çözme denilebilir. Bu süreç kişinin bilişsel ve davranışsal süreçleri ile ilgili karmaşık bir süreci içermektedir (a.g.e).

Günlük yaşantımız içerisinde karşımıza çıkan problemler insanların yaşamlarını etkileyebilmektedir. Yaşamını daha konforlu ve aktif sürdürölebilmesi için insanların oluşan bu problemlere karşın, problem çözme becerilerini etkili bir şekilde kullanmaları önemli görölmektedir (Taylan, 1990).

Problemlerin çözümleri, karmaşıklığı ve türüne göre değişmektedir. Bazı problemlerin çözümü duygusal olgunluğu gerektirirken bazı problemler ise mantık yoluyla çözülür.

Problem çözüme görüldüğü üzere karmaşık bir yapı içerisindedir. Bu yapının daha iyi anlaşılması için problemlerin çözüme süreci ve aşamaları bilinmelidir.

3. GEREÇ VE YÖNTEM

3.1.Araştırmanın Modeli

Voleybol hakemlerinin empatik eğilim düzeylerinin karar verme ve problem çözme becerilerine etkisini incelemek amacıyla yapılan çalışmada, nicel araştırma yöntemlerinden ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. Bu model ölçekler arasındaki birlikte değişimin derecesini belirlemek amacıyla kullanılmaktadır. Araştırma modeli doğrultusunda empatik eğilimlerin karar verme ve problem çözme ile olan ilişkileri incelenmiş olup empatik eğilimlerin bu iki değişken üzerindeki yordayıcı gücü de ayrıca test edilmiştir. Empatik eğilimlerin karar verme ve problem çözme üzerindeki etkilerine ilişkin şekilsel modellere bulgular bölümünde yer verilmiştir.

3.2.Evren ve Örneklem

Bu araştırmanın evrenini Voleybol Federasyonu Merkez Hakem Kurulunda 2021-2022 yılında faal olarak görev yapan farklı klasmandaki 494 hakem oluşturmaktadır.

Araştırma örneklemini ise araştırmanın evreni içerisinde araştırmaya gönüllülük esasına göre katılan 117 kadın, 113 erkek toplam 230 voleybol hakemi oluşturmuştur.

Örneklem büyüklüğünün belirlenmesi işlenminde evrenin büyüklüğünün bilindiği durumlarda bir gösterge olan örneklem büyüklükleri tablosuna göre 494 hakemden oluşan evreninin $\alpha=.05$ anlamlılık ve %5 hoşgörü düzeyinde 500'e kadar olan evren sayısında 217 hakem ile temsil edilebileceği varsayılmıştır (Yazıcıoğlu ve Erdoğan, 2004: 50). Toplamda 230 voleybol hakemine ulaşıldığı için örneklem sayısı yeterli görülmüştür. Yazıcıoğlu ve Erdoğan'ın örneklem büyüklüğüne ilişkin tablosu aşağıda tablo 3.1'de sunulmuştur.

Tablo 3.1. Örneklem büyüklüğü tablosu

Evren Büyüküğü	0.03 örneklem hatası (d)			0.05 örneklem hatası (d)			0.10 örneklem hatası (d)		
	p=0.05	p=0.08	p=0.03	p=0.05	p=0.08	p=0.03	p=0.05	p=0.08	p=0.03
	q=0.05	q=0.02	q=0.07	q=0.05	q=0.02	q=0.07	q=0.05	q=0.02	q=0.07
100	92	87	90	80	71	77	49	38	45
500	341	289	321	217	165	196	81	55	70
750	441	358	409	254	185	226	85	57	73
1.000	516	406	473	278	198	244	88	58	75
2.500	748	537	660	333	224	286	93	60	78
5000	880	601	760	357	234	303	94	61	79
10.000	964	639	823	370	240	313	95	61	80
25.000	1023	665	865	378	244	319	96	61	80
50.000	1045	674	881	381	245	321	96	61	81
100.000	1056	678	888	383	245	322	96	61	81
1.000.000	1066	682	896	384	246	323	96	61	81
100 milyon	1067	683	896	384	245	323	96	61	81

3.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmada veri toplama araçları kişisel bilgiler formu, empatik eğilim ölçeği, karar verme ölçeği ve problem çözme ölçeği olarak dört bölümden oluşmaktadır. Kişisel bilgiler formunda araştırmaya katılanların cinsiyet, yaş medeni durum, eğitim durumu, şiddet görme, hakemlik klasmanına ilişkin bilgileri yer almaktadır. İkinci bölümde katılımcıların empatik eğilimlerini düzeylerini ölçmek için Dökmen'in (1988) geliştirdiği "Empatik Eğilim Ölçeği" kullanılmıştır. Üçüncü bölümde katılımcıların karar verme stillerini belirlemek için Mann, Harmoni ve Power (1998) tarafından geliştirilen, Deniz (2004) tarafından Türkçe 'ye uyarlanan "Melbourne Karar Verme Ölçeği" kullanılmıştır. Dördüncü bölümde katılımcıların problem çözme becerilerini ölçmek için Heppner ve Peterson (1982) tarafından geliştirilen, Türkçe 'ye uyarlaması Şahin, Şahin ve Heppner (1993) tarafından gerçekleştirilen "Problem Çözme Envanteri" kullanılmıştır.

3.3.1. Empatik Eğilim Ölçeği

Ölçek, bireylerin gündelik yaşamlarında empati kurabilme seviyelerini ölçmek için Dökmen (1988) tarafından geliştirilmiştir. Beşli likert tipinde 20 maddeden oluşan bu ölçek 1: Tamamen Aykırı 2: Oldukça Aykırı 3: Kararsızım 4: Oldukça Uygun 5: Tamamen Uygun olarak derecelendirilmiştir. Ölçekten en az 20 puan alınabilirken, en

yüksek 100 puan alınabilmektedir. Alınan puanların yorumlanmasında puan durumlarına göre düşük ve yüksek empatik eğilim değerlendirilmesi yapılmaktadır. Ölçekte yer alan maddelerden; 3, 6, 7, 8, 11, 12, 13, ve 15. Maddeler negatif ifadeler olup, ters puanlanacaktır. Ölçeğin uyarlama çalışmasında ölçeğe ait güvenirlik katsayısı Cronbach Alpha .72 bulunurken çalışmamızda ölçeğe ait güvenirlik katsayısı (Cronbach Alpha) değerleri aşağıda yazılmıştır.

Tablo 3.2. Empatik eğilim ölçeği cronbach alpha değerleri

Ölçek	Maddeler	Cronbach Alpha
Empatik Eğilim Ölçeği	Madde (1-20)	0.75

3.3.2. Karar Verme Ölçeği

Katılımcıların karar verme stillerini belirlemek amacıyla Mann ve ark., (1998), tarafından geliştirilen Türk kültürüne uyarlama çalışmaları Deniz (2004) tarafından yapılan “Melbourne Karar Verme Ölçeği” (Melbourne Decision Making Questionary) kullanılmıştır. Ölçek iki bölümden meydana gelmektedir. Altı maddeden oluşan I. bölüm: Karar vermede özsaygıyı belirlemeyi amaçlamaktadır. Bu bölümde üç madde ters puanlanmaktadır. II. Bölüm 22 madde ve dört alt boyuttan oluşmakta ve karar verme stillerini ölçmektedir. Birinci boyut Dikkatli Karar Verme Stili: 2, 4, 6, 8, 12, 16. sorulardan oluşmakta olup, karar vermeden önce alternatifleri değerlendirerek dikkatli bir şekilde seçim yapmasını ifade etmektedir. Kaçınan Karar Verme Stili: 3, 9, 11, 14, 17,19. sorulardan oluşmakta olup, karar vermekten kaçınan kişinin karar verme işlemini başkalarına bırakma durumunu ifade etmektedir. Erteleyici Karar Verme Stili: 5, 7, 10, 18, 21. sorulardan oluşmakta olup, karar veren bireyin sebep göstermeden karar vermeyi erteleme durumunu ifade etmektedir. Panik Karar Verme Stili: 1, 13, 15, 20, 22. sorularından oluşmakta olup, karar veren kişinin aceleci davranarak, kendini baskı altında hissedip kararı detaylı değerlendirmeden karar verme durumunu ifade etmektedir. Ölçek puanlamasına ilişkin puanlama kriterleri “Doğru” yanıtı 2 puan, “Bazen Doğru” yanıtı 1 puan, “Doğru değil” yanıtı 0 puan şeklinde yapılmaktadır. Ölçeğin güvenirlik çalışmasına yönelik olarak Cronbach’s Alfa testi yapılmış olup bu değerler Tablo 3.3’de sunulmuştur.

Tablo 3.3. Karar verme ölçeği cronbach alpha değerleri

Karar Verme Ölçeği	Ölçek Maddeleri	Cronbach Alpha
Karar Vermede Özsaygı	1.Kısım 1,2,3,4,5,6	0.75
Dikkatli Karar Verme Stili	2,4,6,8,12,16	0.75
Kaçırgan Karar Verme Stili	3,9,11,14,17,19	0.72
Erteleyici Karar Verme Stili	5,7,10,18,21	0.74
Panik Karar Verme Stili	1,13,15,20,22	0.73
Ölçek Toplam	Tüm Maddeler	0.80

3.3.3. Problem Çözme Envanteri

Heppner ve Peterson (1982) tarafından geliştirilen, Türkçeye uyarlaması Şahin, Şahin ve Heppner (1993) tarafından gerçekleştirilen 1-6 arası likert tipi puanlaması olan 35 maddeden oluşan bu envanter, problem çözme becerilerinde kişinin kendini bireysel olarak değerlendirme ölçeğidir. Ölçek puanlamasına ilişkin değerlendirmede üç madde (9, 22, 29) puanlama dışında tutulmaktadır. Ölçek değerlendirmesinde bazı maddeler ters puanlanmıştır (1, 2, 3, 4, 11, 13, 14, 15, 17, 21, 25, 26, 30. ve 34). Savaşır ve Şahin, (1997) bu maddelerin yeterli problem çözme becerilerini temsil ettiğini belirtmiştir. Ölçekten alınan puanlar 32-192 puan aralığında değerlendirilirken, ölçekten alınan yüksek puan bireyin kendini problem çözme konusunda yetersiz algıladığını düşük puanlar ise yeterli algıladığını göstermektedir. Ölçeğe ait güvenilirlik katsayısı Tablo 3.4’de verilmiştir.

Tablo 3.4. Problem çözme envanteri cronbach alpha değerleri

Ölçek	Maddeler	Cronbach Alpha
Problem Çözme Ölçeği	Madde (1-35)	0.90

3.4.Verilerin Analizi

Araştırma verilerinin analiz işlemlerinde IBMSPSS 26.0 vs. paket program kullanılmıştır. Öncelikle verilerin normal dağılım gösterip göstermediğini belirlemek için sosyal bilimler araştırmalarında sıkça kullanılan bir yöntem olan basıklık ve çarpıklık değerleri incelenmiştir. Kullanılan ölçeklere ilişkin basıklık ve çarpıklık değerleri Tablo 3.5’de sunulmuştur.

Tablo 3.5. Kullanılan ölçeklere ilişkin basıklık ve çarpıklık değerleri

Ölçekler	N	Skewness		Kurtosis	
		Statistic	Std. Hata	Statistic	Std.Hata
Empatik Eğilim Ölçeği	230	-0.114	0.160	-0.252	0.320
Karar Vermede Özsaygı	230	0.881	0.160	1.957	0.320
Dikkatli Karar Verme Stilleri	230	-0.724	0.160	-0.406	0.320
Kaçıngan Karar Verme Stilleri	230	0.571	0.160	-0.110	0.320
Erteleyici Karar Verme Stilleri	230	0.331	0.160	-0.597	0.320
Panik Karar Verme Stilleri	230	0.469	0.160	-0.164	0.320
Problem Çözme Ölçeği	230	0.132	0.160	-0.359	0.320

Tablo 3.5 incelendiğinde kullanılan ölçeklere ilişkin basıklık ve çarpıklık değerleri ± 2 arasında olduğu görülmektedir. Bu değerler ilgili literatürde normal dağılımdan önemli bir sapma olmadığı şeklinde yorumlanmaktadır (George ve Mallery, 2010). Veriler normal bir dağım göstermektedir. Sonrasındaki test yöntemleri buna göre belirlenmiştir.

Empatik eğilim, karar verme ve problem çözme ölçekleri arasındaki ilişki düzeyini belirlemek için pearson korelasyon analizi, empatik eğilim düzeylerinin, karar verme ve problem çözme üzerinde etki gücünü belirlemek için basit doğrusal regresyon analizi, katılımcıların demografik bilgilerine göre ölçekler arasındaki farklılıkları tespit etmek için ikili gruplar için bağımsız örneklem t-testi ile üç ve daha fazla gruplar için One-Way Anova testleri kullanılmıştır. Regresyon analizi yapılmadan önce, doğrusal regresyon ön varsayımları kontrol edilerek tüm varsayımların karşılandığı görülmüştür.

4. BULGULAR

Bu bölümde kullanılan ölçeklerle elde edilen veriler uygun analiz yöntemleri ile analiz edilerek sonuçlar tablolar halinde sunulmuştur. Tablolarda hakemlerin demografik bilgilerine ait tanımlayıcı bilgiler, empatik eğilim, karar verme ve problem çözme ölçekleri arasındaki ilişki düzeyini gösteren pearson korelasyon analizi, empatik eğilim düzeylerinin, problem çözme ve karar verme üzerinde etki gücünü gösteren basit doğrusal regresyon analizi sonuçları ile katılımcıların demografik bilgilerine göre ölçek puanları arasındaki farklılıkları tespit etmek için bağımsız örneklem t-testi ve tek yönlü varyans analizi sonuçlarına sırasıyla yer verildi. Ayrıca araştırmanın hipotezlerine ilişkin oluşturulan modellere yer verildi.

Tablo 4.1. Araştırmaya katılan voleybol hakemlerinin demografik bilgileri

Demografik Değişkenler	Frekans	Yüzde %	
Cinsiyet	Kadın	117	50.9
	Erkek	113	49.1
	Toplam	230	100.0
Yaş	18-23	64	27.8
	24-29	60	26.1
	30-35	32	13.9
	36 ve üstü	74	32.2
	Total	230	100.0
Medeni Durum	Evli	96	41.7
	Bekar	134	58.3
	Toplam	210	100.0
Eğitim Durumu	Lise	38	16.5
	Ön lisans	40	17.4
	Lisans	132	57.4
	Lisansüstü	20	8.7
	Toplam	230	100.0
Şiddet Görme	Evet	53	23.0
	Hayır	177	77.0
	Toplam	230	100.0
Hakemlik Klasmanı	Aday Hakem	37	16.1
	İl Hakemi	42	18.3
	Ulusal Hakem	40	17.4
	C Klasman	52	22.6
	B Klasman	29	12.6
	A Klasman	30	13.0
Toplam	230	100.0	

Tablo incelendiğinde araştırmaya katılanların cinsiyet değişkenine göre %50.9'unun erkek, %49.1'inin kadın, yaş değişkenine göre %27.8'i 18-23 yaş aralığında, %26.1'i 24-29 yaş aralığında, %13.9'u 30-35 yaş aralığında, %32.2'si 36 ve üzeri yaş olduğu, medeni durum değişkenine göre %41.7'si evli, %58.3'ü bekar olduğu, eğitim durumu değişkenine göre, %16.5'i lise mezunu, %17.4'ü ön lisans mezunu, %57.4'ü lisans mezunu, %8.7'si lisansüstü mezunu olduğu, şiddet görme değişkenine göre %23.0'ü şiddet görenler, %77.0'si şiddet görmeyenler olduğu, hakem klasmanı değişkenine göre %16.1'i aday hakem, %18.3'ü il hakemi, %17.4'ü ulusal hakem, %22.6'sı C klasman hakemi %12.6'sı B klasman hakemi, %13.0'ü A klasman hakemi olduğu görülmektedir.

Tablo 4.2. Empatik eğilim, karar verme ve problem çözme arasındaki pearson korelasyon analizi sonuçları

Ölçekler	1	2	3	4	5	6	7
1-Empatik Eğilim	R 1						
2-Karar Vermede Özsaygı	R -0.119	1					
3-Dikkatli Karar Verme	R 0.187**	-0.059	1				
4-Kaçıngan Karar Verme	R -0.337**	0.251**	-0.215**	1			
5-Erteleyici Karar Verme	R -0.409**	0.212**	-0.146*	0.731**	1		
6-Panik Karar Verme	R -0.377**	0.185**	-0.230**	0.638**	0.725**	1	
7-Problem Çözme	R -0.302**	0.133*	-0.361**	0.402**	0.436**	0.528**	1
Toplam	N 210	210	210	210	210	210	210

* $p < 0.05$ ** $p < 0.01$

Tabloyu incelediğimizde Empatik eğilimler ile karar verme birinci boyutu olan karar vermede özsaygı arasında anlamlı bir ilişki tespit edilmemiştir ($r = -0.119$: $p > 0.05$).

Empatik eğilim ve dikkatli karar verme arasında düşük düzeyde anlamlı bir fark görülürken ($r = 0.187$: $p < 0.05$), empatik eğilim ile kaçıngan karar verme ($r = -0.337$: $p < 0.05$), panik karar verme ($r = -0.377$: $p < 0.05$) ve problem çözme ($r = -0.302$: $p < 0.05$) arasında orta düzeyde negatif ilişkiler tespit edilmiştir.

Problem çözme ile karar verme stillerinden dikkatli karar verme arasında ($r = -0.361$: $p < 0.05$) negatif bir ilişki görülürken, karar vermede özsaygı ($r = 0.133$: $p < 0.05$),

kaçıngan karar verme ($r=0.402$; $p<0.05$), erteleyici karar verme ($r=0.436$; $p<0.05$) ve panik karar verme ($r=0.528$; $p<0.05$) arasında negatif bir ilişki tespit edilmiştir.

Tablo 4.3. Katılımcıların empatik eğilim düzeylerinin problem çözme becerilerine etkisini gösteren regresyon analizi sonuçları

Bağımsız Değişken	B	S.H	β	T	P	İkili r
(Sabit)	150.413	13.389	-	11.234	0.00	
Empatik Eğilim	-0.774	0.183	-0.282	-4.232	0.00*	-0.282
R=0.282						
$F_{(1, 228)}=17.910$						$R^2_{(adjusted)}=0.079$

* $P<0.05$ Bağımlı Değişken: *Problem Çözme Becerileri*

Tablo 4.3’de analiz sonucunda anlamlı bir regresyon modeli, $F_{(1, 208)}=17.910$, $p<0.00$, ve problem çözme bağımlı değişkenindeki varyansın yaklaşık %8’inin ($R^2_{adjusted}=0.079$) empatik eğilim, tarafından açıklandığı görülmüştür. Regresyon katsayılarının anlamlılığına ilişkin t-testi sonuçları incelendiğinde, problem çözme becerileri üzerinde, empatik eğilimin anlamlı bir yordayıcı etkiye sahip olduğu görülmektedir. Bu etkinin zayıf düzeyde ve negatif yönde olduğu, empatik eğilimler arttıkça problem çözmenin düştüğü söylenebilir.

Tablo 4.4. Katılımcıların empatik eğilim düzeylerinin karar vermede özsayı üzerinde etkisini gösteren regresyon analizi sonuçları

Bağımsız Değişken	B	S.H	β	T	P	İkili r
(Sabit)	7.677	0.892	-	8.611	0.00	
Empatik Eğilim	-0.022	0.012	-0.119	-1.904	0.07	-0.119
R=0.119						
$F_{(1, 228)}=3.255$						$R^2=0.014$

* $P<0.05$ Bağımlı Değişken: *Karar Vermede Özsayı*

Tablo 4.4’de incelendiğinde empatik eğilim düzeyleri, karar vermede özsayı üzerinde anlamlı bir yordayıcı etkiye sahip değildir ($p>0.05$).

Tablo 4.5. Katılımcıların empatik eğilim düzeylerinin dikkatli karar verme üzerinde etkisini gösteren regresyon analizi sonuçları

Bağımsız Değişken	B	S.H	β	T	P	İkili r
(Sabit)	6.125	1.171		5.231	0.00	
Empatik Eğilim	0.049	0.017	0.187	2.873	0.004*	0.187
R=0.187						
$F_{(1, 228)}=8.257$						$R^2=0.031$

* $P<0.05$ Bağımlı Değişken: *Dikkatli Karar Verme*

Tablo 4.5’de analiz sonucunda anlamlı bir regresyon modeli, $F_{(1, 208)}=8.577$, $p<0.00$, ve dikkatli karar verme bağımlı değişkenindeki varyansın yaklaşık %4’ünün ($R^2_{adjusted}=0.040$) empatik eğilim, tarafından açıklandığı görülmüştür. Regresyon

katsayılarının anlamlılığına ilişkin t-testi sonuçları incelendiğinde, dikkatli karar verme üzerinde, empatik eğilimin anlamlı bir yordayıcı etkiye sahip olduğu görülmektedir. Bu etkinin pozitif yönde olduğu, empatik eğilimler arttıkça dikkatli karar vermenin arttığı söylenebilir.

Tablo 4.6. Katılımcıların empatik eğilim düzeylerinin kaçınan karar verme üzerinde etkisini gösteren regresyon analizi sonuçları

Bağımsız Değişken	B	S.H	B	T	P	İkili r
(Sabit)	10.934	1.264	-	8.646	0.00	-
Empatik Eğilim	-0.093	0.017	-0.337	-5.398	0.00*	-0.337
R=0.337						
$F_{(1, 228)}=29.135$						$R^2=0.113$

***P<0.05 Bağımlı Değişken: Kaçınan Karar Verme**

Tablo 4.6’da analiz sonucunda anlamlı bir regresyon modeli, $F_{(1, 208)}=28.360$, $p<0.00$, ve kaçınan karar verme bağımlı değişkenindeki varyansın yaklaşık %12’sinin ($R^2_{adjusted}=0.120$) empatik eğilim, tarafından açıklandığı görülmüştür. Regresyon katsayılarının anlamlılığına ilişkin t-testi sonuçları incelendiğinde, kaçınan karar verme üzerinde, empatik eğilimin anlamlı bir yordayıcı etkiye sahip olduğu görülmektedir. Bu etkinin negatif yönde olduğu, empatik eğilimler arttıkça kaçınan karar verme düştüğü söylenebilir.

Tablo 4.7. Katılımcıların empatik eğilim düzeylerinin erteleyici karar verme üzerinde etkisini gösteren regresyon analizi sonuçları

Bağımsız Değişken	B	S.H	B	T	P	İkili r
(Sabit)	11.353	1.148	-	9.889	0.00	-
Empatik Eğilim	-0.106	0.016	-0.409	-6.773	0.00*	-0.409
R=0.409						
$F_{(1, 228)}=45.880$						$R^2=0.168$

***P<0.05 Bağımlı Değişken: Erteleyici Karar Verme**

Tablo 4.7’de analiz sonucunda anlamlı bir regresyon modeli, $F_{(1, 208)}=40.246$, $p<0.00$, ve erteleyici karar verme bağımlı değişkenindeki varyansın yaklaşık %16’inin ($R^2_{adjusted}=0.162$) empatik eğilim, tarafından açıklandığı görülmüştür. Regresyon katsayılarının anlamlılığına ilişkin t-testi sonuçları incelendiğinde, erteleyici karar verme üzerinde, empatik eğilimin anlamlı bir yordayıcı etkiye sahip olduğu görülmektedir. Bu etkinin negatif yönde olduğu, empatik eğilimler arttıkça erteleyici karar verme düştüğü söylenebilir.

Tablo 4.8. Katılımcıların empatik eğilim düzeylerinin panik karar verme üzerinde etkisini gösteren regresyon analizi sonuçları

Bağımsız Değişken	B	S.H	B	T	P	İkili r
(Sabit)	10.804	1.156	-	9.348	0.00	-
Empatik Eğilim	-0.097	0.016	-0.377	-6.143	0.00*	-0.377
R=0.377						
$F_{(1, 228)}=37.737$						$R^2=0.142$

* $P<0.05$ Bağımlı Değişken: Panik Karar Verme

Tablo 4.8’de analiz sonucunda anlamlı bir regresyon modeli, $F_{(1, 208)}=28.876$, $p<0.00$, ve panik karar verme bağımlı değişkenindeki varyansın yaklaşık %12’sinin ($R^2=0.122$) empatik eğilim, tarafından açıklandığı görülmüştür. Regresyon katsayılarının anlamlılığına ilişkin t-testi sonuçları incelendiğinde, panik karar verme üzerinde, empatik eğilimin anlamlı bir yordayıcı etkiye sahip olduğu görülmektedir. Bu etkinin negatif yönde olduğu, empatik eğilimler arttıkça panik karar vermenin düştüğü söylenebilir.

Tablo 4.9. Katılımcıların cinsiyet değişkenine göre kullanılan ölçekler ilişkin t-testi sonuçları

Ölçekler	Cinsiyet	N	Ort.	Std. Sapma	T	P
Empatik Eğilim	Kadın	117	73.62	9.93	1.630	0.10
	Erkek	113	71.56	9.17		
Karar Vermede Özsaygı	Kadın	117	0.94	0.26	-3.792	0.01*
	Erkek	113	1.08	0.31		
Dikkatli Karar Verme	Kadın	117	1.54	0.41	-1.396	0.16
	Erkek	113	1.61	0.36		
Kaçınan Karar Verme	Kadın	117	0.72	0.42	0.926	0.35
	Erkek	113	0.66	0.45		
Erteleyici Karar Verme	Kadın	117	0.76	0.48	1.097	0.27
	Erkek	113	0.69	0.51		
Panik Karar Verme	Kadın	117	0.78	0.49	1.093	0.27
	Erkek	113	0.71	0.49		
Problem Çözme	Kadın	117	2.98	0.72	-0.20	0.90
	Erkek	113	2.99	0.79		

* $p<0.05$

Tablo 4.9 incelendiğinde katılımcıların cinsiyetlerine göre empatik eğilim, dikkatli, kaçınan, erteleyici panik karar verme ve problem çözme puanlarında anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir ($p>0.05$). Cinsiyet değişkenine göre karar vermede özsaygı puanlarında anlamlı farklılık tespit edilmiştir ($t_{(371)}=-3.792$; $p<0.05$). Ortalama değerler incelendiğinde farklılığın erkekler lehine daha yüksek olduğu görülmektedir. Erkek katılımcıların kadın katılımcılara göre karar vermede özsaygı düzeyleri daha yüksektir.

Tablo 4.10. Katılımcıların Yaş Değişkenine Göre Kullanılan Ölçekler İlişkin ANOVA testi Sonuçları

Ölçekler	Yaş	N	Ort.	Std.Sapma	F	P	Fark
Empatik Eğilim	18-23	64	67.93	10.34	8.268	0.01*	1<2.3.4
	24-29	60	73.21	9.15			
	30-35	32	74.53	8.90			
	36 ve üstü	74	75.33	8.17			
	Total	230	72.61	9.60			
Karar Vermede Özsaygı	18-23	64	1.03	0.35	0.766	0.51	-
	24-29	60	1.00	0.32			
	30-35	32	0.94	0.31			
	36 ve üstü	74	1.03	0.19			
	Total	230	1.01	0.29			
Dikkatli Karar Verme	18-23	64	1.47	0.43	2.844	0.04*	4>1
	24-29	60	1.57	0.36			
	30-35	32	1.55	0.36			
	36 ve üstü	74	1.67	0.37			
	Total	230	1.57	0.39			
Kaçınan Karar Verme	18-23	64	0.81	0.44	8.564	0.01*	4<1.2.3
	24-29	60	0.78	0.43			
	30-35	32	0.75	0.45			
	36 ve üstü	74	0.49	0.37			
	Total	230	0.69	0.44			
Erteleyici Karar Verme	18-23	64	0.91	0.46	8.239	0.01*	4<1.2.3
	24-29	60	0.74	0.49			
	30-35	32	0.81	0.54			
	36 ve üstü	74	0.52	0.44			
	Total	230	0.72	0.49			
Panik Karar Verme	18-23	64	0.90	0.49	10.008	0.01*	4<1.2.3
	24-29	60	0.77	0.46			
	30-35	32	0.94	0.55			
	36 ve üstü	74	0.52	0.39			
	Total	230	0.75	0.49			
Problem Çözme	18-23	64	3.15	0.61	4.995	0.01*	4<1.3
	24-29	60	3.04	0.74			
	30-35	32	3.16	0.75			
	36 ve üstü	74	2.72	0.82			
	Total	230	2.98	0.75			

* $P<0.05$

Tablo 4.10 incelendiğinde katılımcıların yaşlarına göre, karar vermede özsaygı puanlarında anlamlı bir farklılık görülmezken, empatik eğilim, dikkatli, kaçınan, erteleyici panik karar verme ve problem çözme puanlarında anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir ($p<0.05$). Bu farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu tespit etmek için yapılan alt testler (Tukey HSD) sonucunda, empatik eğilim de 18-23 yaş gurubu ile diğer yaş gurupları arasında farklılığın olduğu, bu farklılığa göre 18-23 yaş katılımcıların diğer tüm yaş guruplarından empatik eğilimlerinin düşük olduğu tespit görülmüştür.

Dikkatli karar verme puanlarında 36 ve üzeri yaş gurubu ile 18-23 yaş arasında farklılığın olduğu, farklılığın 36 ve üzeri yaş gurubu lehine yüksek olduğu bulundu. Karara vermenin diğer boyutları, erteleyici karar verme, kaçınan karar verme, panik karar verme puanlarında, farklılığın 36 ve üzeri yaş gurubu ile diğer yaş gurupları arasında olduğu, farklılığın diğer yaş gurupları lehine yüksek olduğu görüldü. Katılımcılardan 36 yaş ve üzeri olanlar diğer yaş guruplarından, erteleyici karar verme, kaçınan karar verme, panik karar verme boyutlarında daha düşük puanlar elde ettiği görülmüştür.

Problem çözme ölçeği puanlarına göre grup içindeki farklılığın 36 ve üzeri yaş gurubu ile 18-23 ve 30-35 yaş gurubu arasında olduğu, farklılığın 18-23 ve 30-35 yaş gurubu lehine olduğu görüldü. Buna göre 36 ve üzeri yaştaki katılımcıların problem çözme becerileri 18-23 ve 30-35 yaş gurubu katılımcılar göre daha düşük bulunmuştur.

Tablo 4.11. Katılımcıların medeni durum değişkenine göre kullanılan ölçeklere ilişkin t-testi sonuçları

Ölçekler	Medeni Durum	N	Ort.	Std.Sapma	T	P
Empatik Eğilim	Evli	96	75.63	8.55	4.183	0.01*
	Bekar	134	70.44	9.75		
Karar Vermede Özsaygı	Evli	96	1.01	0.23	0.164	0.87
	Bekar	134	1.01	0.33		
Dikkatli Karar Verme	Evli	96	1.65	0.35	2.578	0.01*
	Bekar	134	1.52	0.41		
Kaçınan Karar Verme	Evli	96	0.57	0.44	-3.551	0.01*
	Bekar	134	0.77	0.42		
Erteleyici Karar Verme	Evli	96	0.63	0.50	-2.541	0.01*
	Bekar	134	0.79	0.48		
Panik Karar Verme	Evli	96	0.66	0.53	-2.151	0.03*
	Bekar	134	0.81	0.45		
Problem Çözme	Evli	96	2.84	0.82	-2.403	0.02*
	Bekar	134	3.08	0.69		

***P<0.05**

Tablo 4.11 incelendiğinde katılımcıların medeni durumlarına göre, karar vermede özsaygı puanlarında anlamlı bir farklılık görülmezken, empatik eğilim, dikkatli, kaçınan, erteleyici panik karar verme ve problem çözme puanlarında anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir ($p<0.05$). Ortalama değerler incelediğinde, empatik eğilim ve dikkatli karar verme, puanlarında evli olanlar lehine daha yüksek olduğu, erteleyici karar verme, kaçınan karar verme, panik karar verme ve problem çözme puanlarında bekar olanlar lehine daha yüksek olduğu görülmektedir.

Tablo 4.12. Katılımcıların eğitim durumu değişkenine göre kullanılan ölçeklere ilişkin t-testi sonuçları

Ölçekler	Eğitim Durumu	N	Ort.	Std.Sapma	F	P
Empatik Eğilim	Lise	38	71.73	7.45	0.906	0.43
	Ön lisans	40	72.70	10.28		
	Lisans	132	73.27	9.94		
	Lisansüstü	20	69.75	9.53		
	Total	230	72.61	9.60		
Karar Vermede Özsaygı	Lise	38	1.11	0.34	2.277	0.08
	Ön lisans	40	1.04	0.28		
	Lisans	132	0.97	0.28		
	Lisansüstü	20	1.00	0.28		
	Total	230	1.01	0.29		
Dikkatli Karar Verme	Lise	38	1.49	0.48	1.565	0.20
	Ön lisans	40	1.51	0.40		
	Lisans	132	1.62	0.37		
	Lisansüstü	20	1.55	0.26		
	Total	230	1.57	0.39		
Kaçınan Karar Verme	Lise	38	0.67	0.41	0.721	0.54
	Ön lisans	40	0.67	0.47		
	Lisans	132	0.68	0.44		
	Lisansüstü	20	0.83	0.44		
	Total	230	0.69	0.44		
Erteleyici Karar Verme	Lise	38	0.74	0.47	0.849	0.46
	Ön lisans	40	0.68	0.47		
	Lisans	132	0.71	0.51		
	Lisansüstü	20	0.89	0.47		
	Total	230	0.72	0.49		
Panik Karar Verme	Lise	38	0.74	0.50	0.796	0.49
	Ön lisans	40	0.86	0.46		
	Lisans	132	0.72	0.51		
	Lisansüstü	20	0.76	0.41		
	Total	230	0.75	0.49		
Problem Çözme	Lise	38	3.07	0.71	0.750	0.52
	Ön lisans	40	3.08	0.73		
	Lisans	132	2.92	0.76		
	Lisansüstü	20	3.04	0.87		
	Total	230	2.98	0.75		

* $P < 0.05$

Tablo 4.12 incelendiğinde katılımcıların eğitim durumlarına göre, empatik eğilim, karar vermede özsaygı, dikkatli, kaçınan, erteleyici panik karar verme ve problem çözme puanlarında anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir ($p > 0.05$).

Tablo 4.13. Katılımcıların şiddet görme değişkenine göre kullanılan ölçeklere ilişkin t-testi sonuçları

Ölçekler	Şiddet Gördünüz mü?	N	Ort.	Std.Sapma	T	P
Empatik Eğilim	Evet	53	70.35	10.85	-1.961	0.05
	Hayır	177	73.28	9.11		
Karar Vermede Özsaygı	Evet	53	1.06	0.33	1.379	0.16
	Hayır	177	0.99	0.28		
Dikkatli Karar Verme	Evet	53	1.58	0.42	0.237	0.81
	Hayır	177	1.57	0.38		
Kaçınan Karar Verme	Evet	53	0.81	0.53	2.334	0.02*
	Hayır	177	0.65	0.40		
Erteleyici Karar Verme	Evet	53	0.84	0.56	1.890	0.06
	Hayır	177	0.69	0.47		
Panik Karar Verme	Evet	53	0.87	0.55	2.136	0.03*
	Hayır	177	0.71	0.46		
Problem Çözme	Evet	53	3.07	0.81	0.980	0.32
	Hayır	177	2.95	0.74		

* $P < 0.05$

Tablo 4.13 incelendiğinde şiddet görme değişkenine göre empatik eğilim, karar vermede özsaygı, dikkatli, erteleyici, karar verme ve problem çözme puanlarında anlamlı bir farklılık görülmezken, panik karar verme ve kaçınan karar verme puanlarında anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir ($p < 0.05$). Ortalama değerler incelendiğinde, kaçınan karar verme ve panik karar verme puanlarında şiddet görenler lehine puanların daha yüksek olduğu görülmektedir.

Tablo 4.14. Katılımcıların hakem klasmanı değişkenine göre kullanılan ölçeklere ilişkin ANOVA testi sonuçları

Ölçekler	Hakem Klasmanı	N	Ort.	Std. Sapma	F	P	Fark
Empatik eğilim	Aday hakem	37	70.13	11.61	1.147	0.33	-
	İl hakemi	42	73.52	9.08			
	Ulusal hakem	40	74.72	7.75			
	C klasman	52	71.73	9.58			
	B klasman	29	72.00	9.71			
	A klasman	30	73.70	9.59			
	Toplam	230	72.61	9.60			
Karar vermede özsaygı	Aday hakem	37	1.06	0.28	1.035	0.39	-
	İl hakemi	42	0.96	0.28			
	Ulusal hakem	40	1.02	0.30			
	C klasman	52	1.04	0.33			
	B klasman	29	0.93	0.24			
	A klasman	30	1.02	0.26			
	Toplam	230	1.01	0.29			
Dikkatli karar verme	Aday hakem	37	1.48	0.42	1.755	0.12	-
	İl hakemi	42	1.55	0.36			
	Ulusal hakem	40	1.61	0.38			
	C klasman	52	1.54	0.41			
	B klasman	29	1.75	0.31			
	A klasman	30	1.55	0.39			
	Toplam	230	1.57	0.39			

Tablo 4. 14 (devam)							
Kaçınan karar verme	Aday hakem	37	0.84	0.43	1.951	0.08	-
	İl hakemi	42	0.65	0.34			
	Ulusal hakem	40	0.68	0.43			
	C klasman	52	0.72	0.48			
	B klasman	29	0.71	0.45			
	A klasman	30	0.51	0.46			
	Toplam	230	0.69	0.44			
Erteleyici karar verme	Aday hakem	37	0.88	0.48	3.335	0.00*	A<Aday A<C
	İl hakemi	42	0.59	0.40			
	Ulusal hakem	40	0.75	0.53			
	C klasman	52	0.85	0.50			
	B klasman	29	0.70	0.46			
	A klasman	30	0.50	0.50			
	Toplam	230	0.72	0.49			
Panik karar verme	Aday hakem	37	0.90	0.53	1.890	0.09	-
	İl hakemi	42	0.65	0.40			
	Ulusal hakem	40	0.81	0.50			
	C klasman	52	0.78	0.48			
	B klasman	29	0.72	0.52			
	A klasman	30	0.59	0.49			
	Toplam	230	0.75	0.49			
Problem çözme	Aday hakem	37	3.22	0.79	2.013	0.07	-
	İl hakemi	42	2.91	0.72			
	Ulusal hakem	40	3.05	0.78			
	C klasman	52	3.01	0.68			
	B klasman	29	2.66	0.75			
	A klasman	30	2.96	0.78			
	Toplam	230	2.98	0.75			

***P<0.05**

Tablo 4.14 incelendiğinde hakem klasmanı değişkenine göre empatik eğilim, karar vermede özsaygı, dikkatli, kaçınan, panik karar verme, problem çözme puanlarında anlamlı bir farklılık görülmezken, erteleyici karar verme puanlarında anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir ($p<0.05$). Bu farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu tespit etmek için yapılan alt testler (Tukey HSD) sonucunda, A klasmanı hakemler ile aday hakemler, A klasmanı ile C klasmanı hakemler arasında farklılığın görülmüştür. Farklılığın olduğu gruplar arasındaki ortalama değerler incelendiğinde, aday hakemler ve C klasmanı hakemlerin, A klasmanı hakemlere göre erteleyici karar verme puanları daha yüksek görülmektedir.

5. TARTIŞMA

Spor müsabakalarında verdiği kararlar ile maçın gidişatına önemli ölçüde etkisi olduğu düşünülen hakemlerin, kural bilgisi ve becerilerinin yanında fizyolojik ve psikolojik durumlarının da verdikleri kararlar üzerindeki etkisi büyük önem taşımaktadır (Sevinç, Gerek ve Arslan, 2021). Hakemden beklenen doğru ve adil kararlar vererek maçın seyir zevkini yükseltmektir. Karar verme sürecinde birçok iç ve dış etken etkili olabilmektedir. Karar verme süreci karmaşık bir yapı içeren bir süreç olarak görülmektedir. Bu süreçte Hakemin problem çözme becerisinin de maçın gidişatı esnasında oluşabilecek karışıklığı ve kaosu yönetmede etkili olduğu düşünülmektedir. Ayrıca müsabaka esnasında hakemler oyuncular ve teknik ekip bir iletişim içerisindedir. İyi bir iletişimde önemli bir yere sahip olan empatik eğilimlerin düzeyi hakem sporcu ve teknik ekip arasındaki iletişimi olumlu seviyede arttıracığı gibi, hakemin karar verme sürecinde de etkili olabileceği düşünülmektedir. Bu bağlamda müsabakanın yürütülmesinde olmazsa olmaz olan voleybol hakemlerinin empatik eğilim düzeylerinin karar verme ve problem çözme becerileri üzerine etkisini incelemek amacıyla yapılan bu çalışmanın sonuçlarına göre, araştırmaya toplam 230 hakem katılmıştır. Araştırmaya katılan hakemlerin %50.9'unun erkek, %49.1'inin kadın, yaş değişkenine göre %27.8'i 18-23 yaş aralığında, %26.1'i 24-29 yaş aralığında, %13.9'u 30-35 yaş aralığında, %32.2'si 36 ve üzeri yaş olduğu, medeni durum değişkenine göre %41.7'si evli, %58.3'ü bekar olduğu, eğitim durumu değişkenine göre, %16.5'i lise mezunu, %17.4'ü ön lisans mezunu, %57.4'ü lisans mezunu, %8.7'si lisansüstü mezunu olduğu, şiddet görme değişkenine göre %23.0'ü şiddet görenler, %77.0'si şiddet görmeyenler olduğu, hakem klasmanı değişkenine göre %16.1'i aday hakem, %18.3'ü il hakemi, %17.4'ü ulusal hakem, %22.6'sı C klasman hakemi %12.6'sı B klasman hakemi, %13.0'ü A klasman hakemi olduğu görülmüştür.

Araştırmanın sonuçları incelendiğinde hakemlerin empati yetenekleri karar verme ve problem çözme becerileri arasında anlamlı ilişkiler görülmüştür. Bu ilişkiler incelendiğinde empatik eğilim düzeyleri ile karar vermede özsaygı arasında anlamlı

bir ilişki görülmezken, dikkatli karar verme arasında pozitif anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. Empatik eğilim ile kaçınan karar verme, erteleyici karar verme, panik karar verme ile problem çözme arasında negatif yönde anlamlı ilişkiler tespit edilmiştir.

Empatik eğilim düzeylerinin karar verme stillerinden karar vermede özsaygı üzerinde anlamlı bir etkiye sahip olmadığı kaçınan karar verme, dikkatli karar verme, panik karar verme erteleyici karar verme, üzerinde anlamlı bir etkiye sahip olduğu tespit edilmiştir. Etki gücü ve yönü incelendiğinde dikkatli karar verme üzerinde pozitif yönde erteleyici karar verme, kaçınan karar verme, panik karar verme üzerinde negatif yönde bir etkiden söz edilebilmektedir.

Empatik eğilimler ile problem çözme arasında negatif yönde anlamlı ilişkiler olduğu empatik eğilimlerin problem çözme üzerinde negatif bir etkiye sahip olduğu görülmüştür. Yılmaz (2011) okul öncesi öğretmenlerinin iletişim becerileri, problem çözme ve empatik eğilim düzeylerini incelediği çalışmasında, empatik eğilimler ve problem çözme arasında negatif yönde bir ilişki olduğu sonucuna ulaşmıştır. Bu sonuç bulgularımızı kısmen destekler niteliktedir.

Literatür incelendiğinde empatik eğilimler, karar verme ve problem çözme becerilerini birlikte inceleyen bir çalışmaya rastlanmamıştır. Ancak literatürde hakemler üzerinde yapılan çalışmalarda empatik eğilimler ve karar vermenin ilişkili olduğunu belirten çalışma sonuçları görülmüştür. Bireyler arası kurulan empatik eğilimler, kişinin kendi içerisindeki yaşantısının başkası tarafından dile getirilmesini ifade etmektedir. Birey iç dünyasını fark ederek yaşadığı sorunların kaynağı ve bunlara yönelik çözüm yollarını görmeye başlamaktadır. Empati bir yönüyle etkili problem çözme de sağlamaktadır (Özcan, Oflaz ve Türkbay, 2003).

Kıratlı ve İkizler (2021) tenis hakemlerinin empatik eğilim düzeyleri ve karar verme stillerini incelemek amacıyla yaptığı çalışmada, empatik eğilimler ile karar verme stillerinden dikkatli karar verme ve karar vermede özsaygı boyutu arasında pozitif yönde ilişkiler tespit etmiştir. Empatik eğilimler ile erteleyici, panik ve kaçınan karar verme stilleri arasında ise negatif yönde bir ilişkinin olduğunu tespit etmiştir. Bu sonuç çalışmamızdaki bulgularla da örtüşmektedir. Hakemlerin empatik

eğilim düzeyleri yükseldikçe, karar verme de dikkatli karar verdikleri karar vermede özsaygı düzeyleri yükseldiği görülmüştür. Karar verme aşamasında empatik eğilimlerin etkinliği görülmektedir.

Eroğlu (2018) hakemlerin empati ve ahlaki olgunluk düzeylerinin karar verme stillerine etkisini incelediği çalışmasında, ulaşılan sonuçlara göre hakemlerin empatik eğilim düzeyi ve ahlaki olgunlukları kaçınan karar verme, karar vermede özsaygı ve dikkatli karar verme seviyelerini artırmaktadır. Hakemlerin empati düzeyleri ve ahlaki olgunlukları, panik ve erteleyici karar verme düzeyini azaltmaktadır. Bu sonuç çalışmamızdaki sonuçlarla kısmen benzerlik göstermektedir. Empatik eğilim seviyeleri arttıkça dikkatli karar verme düzeyleri artarken, panik karar verme, kaçınan ve erteleyici karar verme düzeyleri azalmaktadır. Dolayısıyla hakemlerde empatik eğilimlerin karar vermede önemli olduğu görülmektedir. Sevinç, Gerek ve Özasan (2021) Voleybol hakemlerinin empatik eğilimleri ve hakem öz yeterliklerini incelediği çalışmasında, hakemlerin empatik eğilimlerinin artması durumunda hakem öz yeterliklerinin de artacağını ifade etmektedir.

Hakemler dışında farklı örneklem guruplarında yapılan çalışmalar incelendiğinde literatürde üniversite öğrencileri ve öğretmenlerin empatik eğilim ve karar verme becerileri üzerine yapılan araştırmalar görülmüştür. Özkurt (2013) sınıf öğretmenleri üzerinde yaptığı araştırmasında öğretmenlerin empatik eğilimler ile bağımlı karar verme arasında pozitif ilişkiler olduğunu tespit ederken, diğer karar verme stilleri ile empatik eğilimler arasında anlamlı bir ilişki tespit etmemiştir. Gül (2019) spor bilimleri fakültesi öğrencileri üzerinde yaptığı çalışmasında empatik eğilimler ile karar verme arasında düşük düzeyde pozitif yönde ilişkiler olduğu sonucuna ulaşmıştır. Afyon ve ark. (2014) amatör futbolcuların müsabaka anında karar verme ve problem çözme kabiliyetlerini incelediği çalışmasında, futbolcuların problem çözme becerileri ile kaçınan karar verme arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki tespit etmiştir.

Hakemlerin empatik eğilim düzeyleri, karar verme stilleri ve problem çözme becerileri çeşitli değişkenler (Cinsiyet, Yaş, Medeni Durum, Eğitim Durumu, Şiddet Görme, Hakemlik Klasmanı) ile arasında fark vardır.

Katılımcıların cinsiyet farklılığına göre karar vermede özsaygı boyutunda erkek katılımcılar lehine anlamlı bir farklılık tespit edilirken, empatik eğilimler ve problem çözme becerilerinde anlamlı farklılık tespit edilmemiştir.

İlgili alan çalışmaları incelendiğinde Almak (2019) Ulusal voleybol hakemlerinin empatik eğilimlerinin incelemek amacıyla yaptığı çalışmasında cinsiyet değişkenine göre empatik eğilim puanlarında anlamlı farklılığa rastlamamıştır. Sevinç, Gerek ve Arslan (2021) voleybol hakemleri üzerinde yaptığı çalışmasında hakemlerin empatik eğilim puanlarının cinsiyete göre farklılaşmadığını sonucuna ulaşmıştır. Alandaki bu çalışma sonuçları empatik eğilimlerin cinsiyet değişkenine göre farklılaşmadığı sonucunu desteklemektedir. Ancak alanda yapılan farklı çalışmalarda Öztürk ve diğerleri (2004); antrenör ve hakemlerin empati durumlarını incelediği çalışmasında, cinsiyet değişkeni açısından kadınların erkeklere oranla daha empatik bir yaklaşıma sahip olduğunu tespit etmiştir. Ayrıca literatürde farklı örneklem guruplarında yapılan çalışmalarda empatik eğilimlerin cinsiyet değişkenine göre kadınların empatik eğilimlerinin erkeklere göre daha yüksek olduğunu belirten çalışma sonuçları da görülmektedir (Kırımoğlu ve diğ., 2014; Gülle 2015; Toussaint and Webb, 2005; Wied ve ark., 2007).

Sarıdere (2018) Voleybol hakemlerinde karar verme ve öz-yeterlik düzeylerini incelediği çalışmasında, cinsiyet değişkenine göre erteleyici karar verme karar vermede öz saygı, dikkatli karar verme, boyutlarında anlamlı bir farklılık tespit etmemiştir. Ancak panik ve kaçınan karar verme stili bakımından ise kadın hakemlerin erkeklere göre daha fazla panik ve kaçınan karar verme eğiliminde olduklarını tespit etmiştir. Karaçam ve Pulur (2017) Erkek hakemlerin karar verme düzeylerinin kadınlardan daha yüksek olduğunu belirtmiştir. Kıratlı ve İkizler (2015) tenis hakemlerinin karar verme stilleri belirlemek amacıyla gerçekleştirdiği çalışmasında karar vermede özsaygı boyutunda erkeklerin kadınlara göre daha yüksek puanlara sahip olduğunu tespit etmiştir. Bu sonuç çalışmamızdaki bulguları desteklemektedir. Ancak cinsiyet faktörünün karar verme stillerinde etkili olmadığını belirten çalışmalar da görmek mümkündür. Açıcı (2019) voleybol hakemlerinin karar verme stillerini incelediği araştırmasında karar verme stillerinin cinsiyet açısından farklılık göstermediğini tespit etmiştir. Kıratlı ve İkizler (2021) tarafından yapılan çalışmada Erkek hakemlerinin karar verme öz saygıları kadın hakemlerin öz

saygılarından anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur. Karar stilleri ortalamalarının ise cinsiyetlerine göre farklılaşmadığı görülmüştür.

Katılımcıların cinsiyet farklılığına göre problem çözme becerilerinde anlamlı bir farklılık görülmemiştir. İlgili alan çalışmalarında çalışma sonuçlarını destekler bulgular görülmektedir. Genç ve Kalafat (2010) öğretmen adaylarının empatik eğilim ve problem çözme becerilerini inceledikleri çalışmasında, cinsiyete göre anlamlı bir farklılık görülmediğini tespit ederken, benzer bir şekilde Güçray' da (2003) problem çözümede cinsiyet faktörü açısından bir farklılık tespit etmemiştir.

Katılımcıların yaş guruplarına göre karar vermede özsaygı puanlarında anlamlı bir farklılık görülmezken, empatik eğilim, panik karar verme, kaçınan karar verme, dikkatli karar verme, erteleyici karar verme ve problem çözme puanlarında anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir. Bu farklılığın empatik eğilim de 18-23 yaş gurubu ile diğer yaş gurupları arasında olduğu, farkın 18-23 yaş katılımcıların lehine düşük olduğu görülmüştür. 18-23 yaş katılımcılar diğer tüm üst yaş guruplarından empatik eğilimlerinin düşük olduğu tespit edilmiştir. İlgili çalışmalar incelendiğinde Gülle (2015) empatik eğilimler düzeyinde yaş değişkeninde çalışmamızdaki sonuçlara benzer sonuçlar bulunduğunu, bunun sebebini bireylerin yaşam tecrübesi ve deneyimlerden ortaya çıkan insani ilişkilerin ağır basmasından kaynaklanabileceğini ifade etmiştir. Yaş arttıkça empatik eğilimlerde artmaktadır (Yılmaz ve Akyel 2008). Kıratlı ve İkizler (2021) tarafından tenis hakemleri üzerinde yapılan çalışmada hakemlerin yaş aralıkları yükseldikçe empatik eğilim düzeyleri ortalamalarında artış olduğu tespit edilmiştir. Fakat yaş ortalamaları ile empatik eğilim düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki tespit edilmemiştir

Dikkatli karar verme puanlarında 36 ve üzeri yaş gurubu ile 18-23 yaş arasında farklılığın olduğu, farklılığın 36 ve üzeri yaş gurubu lehine yüksek olduğu bulundu. Karara vermenin diğer boyutları, panik karar verme, erteleyici karar verme, kaçınan karar verme puanlarında, farklılığın 36 ve üzeri yaş gurubu ile diğer yaş gurupları arasında olduğu, farklılığın diğer yaş gurupları lehine yüksek olduğu görülmüştür. Katılımcılardan 36 yaş ve üzeri olanlar diğer yaş guruplarından, panik karar verme, erteleyici karar verme, kaçınan karar verme boyutlarında daha düşük puanlar aldığı görülmüştür. Kırtepe ve Çetinkaya (2018) tarafından yapılan çalışmada hakemlerin

yaş değişkeni ile karar verme stilleri alt boyutları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılaşma görülmemiştir. Dönmez ve Özgül (2020) tarafından yapılan çalışmada toplam karar vermede özsaygı, toplam karar verme stilleri konularında yaş durumlarına göre hentbol hakemi bireylerin puanları arasında anlamlı bir fark ortaya çıkmamıştır.

Problem çözme ölçeği puanlarına göre gurup içindeki farklılığın 36 ve üzeri yaş gurubu ile 18-23 ve 30-35 yaş gurubu arasında olduğu, farklılığın 18-23 ve 30-35 yaş gurubu lehine olduğu görüldü. Buna göre 36 ve üzeri yaştaki katılımcıların problem çözme becerileri 18-23 ve 30-35 yaş gurubu katılımcılar göre daha düşük bulunmuştur.

Katılımcıların medeni durumlarına göre karar vermede özsaygı puanlarında anlamlı bir farklılık görülmezken, empatik eğilim, kaçınan karar verme, erteleyici karar verme, panik karar verme, dikkatli karar verme ve problem çözme puanlarında anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir. Ortalama değerler incelediğinde, empatik eğilim ve dikkatli karar verme, puanlarında evli olanlar lehine daha yüksek olduğu, erteleyici karar verme, kaçınan karar verme, panik karar verme ve problem çözme puanlarında bekar olanlar lehine daha yüksek olduğu görülmüştür. Literatürde evli olanların bekar olanlara göre empatik eğilimlerinin daha yüksek olduğu sonucuna ulaşan çalışmalar görülmektedir (Özcan, 2012; Kıratlı ve İkizler 2021). Bu sonuçlar çalışmamızdaki sonuçları destekler niteliktedir. Fakat medeni duruma göre empatik eğilimlerin farklılaşmadığı sonucuna ulaşan çalışmalar görülmüştür (Almak, 2019; Almak ve Çebi, 2020; Esentaş ve ark., 2017). Karar vermede erteleyici karar verme kaçınan karar verme, panik karar vermede bekar olanların evli olanlara göre daha yüksek puanlara sahip olması, Kırımoğlu ve ark. (2017)'nin basketbol hakemleri üzerine yaptığı araştırmadaki sonuçlarla benzerlik göstermektedir. Bekar olan hakemler evli hakemlere göre daha fazla erteleyici, kaçınan, panik karar vermektedir. Futbol hakemleri özelinde yapılan çalışmalarda bekar hakemlerin evli olanlara göre daha fazla panik ve kaçınan karar aldıkları görülmüştür (Uzunoğlu ve ark. 2009; Aksu ve Arslan, 2020). Bu sonuç da çalışmamızdaki bulgularla kısmen örtüşmektedir.

Katılımcıların eğitim durumlarına göre, empatik eğilim, dikkatli karar verme, karar vermede özsaygı, erteleyici karar verme, kaçınan karar verme, panik karar

verme ve problem çözüme puanlarında anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir. Almak (2019) ulusal voleybol hakemlerinde eğitim durumlarına göre empatik eğilimlerinin farklılaşmadığını sonucuna ulaşmıştır. Akgül, & Mutlu, (2021) tarafından yapılan araştırmaya katılan hakemlerin öğrenim durumları ile problem çözüme ortalamaları arasında bir ilişki bulunmamıştır. Bu sonuçlar çalışmamızdaki bulgularla paralellik göstermektedir. Fakat Efe vd., (2008) tarafından yapılan çalışmada hakemlerin eğitim durumlarına göre problem çözüme puanları karşılaştırıldığı zaman; istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu bulunmuştur. Problem çözüme puanları ikili karşılaştırıldığı zaman; lise ve üniversite mezunları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu bulunmuştur. Dönmez ve Özgül (2020)'ün yapmış olduğu çalışmada karar verme stilleri konusunda eğitim durumlarına göre hentbol hakemlerinin puanları arasında anlamlı bir fark bulunmuştur. Bu fark lisede okuyan bireylerin, üniversitede okuyan bireylerin ve üniversite mezunu olan bireylerin puanlarının lise mezunu olan bireylerin puanlarından daha yüksek olmasından kaynaklanmıştır. Bu bulgular yapmış olduğumuz çalışma ile çelişmektedir. Öztürk Çelik (2020) ise yaptığı çalışmada katılım gösteren hakemlerin karar verme puanları eğitim değişkenine göre incelendiğinde karar verme puanlarının tüm alt boyutlarının eğitim değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı fark göstermediği belirlenmiştir

Şiddet Görme değişkenine göre empatik eğilim, karar vermede özsaygı, erteleyici karar verme, dikkatli karar verme, problem çözüme puanlarında anlamlı bir farklılık görülmezken, panik karar verme ve kaçınan karar verme puanlarında anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir. Ortalama değerler incelendiğinde, panik karar verme ve kaçınan karar verme puanlarında şiddet görenler lehine puanların daha yüksek olduğu görülmektedir. Literatürde yapılan araştırmalarda bu değişken ile ilgili daha önce yapılmış çalışmalara rastlanmamıştır.

Hakem klasmanı değişkenine göre empatik eğilimler, dikkatli karar verme, karar vermede özsaygı, panik karar verme, problem çözüme puanlarında anlamlı bir farklılık görülmezken, erteleyici karar verme puanlarında anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir. Farklılığın olduğu gruplar arasındaki ortalama değerler incelendiğinde, aday hakemler ve C klasmanı hakemlerin, A klasmanı hakemlere göre erteleyici karar verme puanları daha yüksektir. İlgili alan çalışmaları incelendiğinde Sarıdere (2018) hakem klasmanlarına göre karar verme becerilerini değerlendirdiğinde, klasmanı

bulunmayan il hakemlerinin klasman hakemlerine erteleyici ve kaçınan karar verme eğilimlerinin daha yüksek olduğunu tespit etmiştir. Bu bulgular çalışmamızdaki sonuçları desteklemektedir. Klasman olarak daha üst düzeyde bulunan A klasman hakemler C klasmanı ve aday hakemlere göre erteleyici karar verme eğilimleri daha düşük görülmüştür. Akgül ve Mutlu, (2021) tarafından yapılan çalışma incelendiğinde araştırmaya katılan hakemlerin klasmanlarına göre problem çözme becerileri ortalamaları arasında olumlu bir ilişki olmadığı tespit edilmiştir. Dönmez ve Özgül (2020)'ün yapmış olduğu çalışmada toplam karar vermede özsaygı, toplam karar verme stilleri konularında hakemlik kademelerine göre hentbol hakemi bireylerin puanları arasında anlamlı bir fark ortaya çıkmamıştır.

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

Sonuç olarak; Empatik eğilim düzeylerinin karar verme stillerinden karar vermede özsayı üzerinde anlamlı bir etkiye sahip olmadığı panik karar verme, kaçınan karar verme, dikkatli karar verme, erteleyici karar verme üzerinde anlamlı bir etkiye sahip olduğu tespit edilmiştir. Empatik eğilimler arttıkça dikkatli karar vermede artmaktadır. Empatik eğilimler arttıkça kaçınan, panik ve erteleyici ve karar verme düşmektedir. İlgili alan çalışmalarında da sonuçları destekler nitelikte bulgulara rastlanmıştır. Hakemlerin Empati düzeyleri karar verme stillerinde etkilidir. Empatik eğilimler ile problem çözme becerileri arasında anlamlı ilişkiler olduğu empatik eğilimlerin problem çözme üzerinde negatif bir etkiye sahip olduğu görülmektedir.

Öneriler

- Hakemlerin lisansüstü eğitim almaları desteklenebilir.
- Hakemlik alanında daha fazla çalışmanın yapılması gerekmektedir.
- Çalışmanın sonucunda, hakemlerin karar verme, problem çözme stillerinin analizi ve empati becerilerinin geliştirilebilmesine yönelik çalışmaların yapılması bu mesleğin daha iyi icra edilmesine yol açacağı düşünülmektedir.

KAYNAKLAR

Açııcı, S. (2019). *Ulusal ve uluslararası voleybol hakemlerinin karar verme stillerinin incelenmesi* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Ondokuz Mayıs Üniversitesi.

Açııcı, S., Çebi, M. (2020). Ulusal ve uluslararası voleybol hakemlerinin karar verme stillerinin incelenmesi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 13(70), 1212-1222. <http://dx.doi.org/10.17719/jisr.2020.4169>.

Açıkgöz, K. Ü. (2003). *Aktif öğrenme*. (5.baskı). Kanyılmaz Matbaası, İzmir, Eğitim Dünyası Yayınları.

Adair, J. (2003). *Etkili karar vermek* (S. F. Güneş, Çev.), (2005), Babıalı Kültür Yayıncılık.

Afyon, Y. A., Dallı, M., Metin, S. C. and Bingöl, E. (2014). Investigation of decision making and problem solving abilities of amateur sportsmen during the competition. *Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 8 (2), 251-257.

Ağır, M. (2007). *Üniversite öğrencilerinin bilişsel çarpıtma düzeyleri ile problem çözme becerileri ve umutsuzluk düzeyleri arasındaki ilişki* [Yayımlanmış Doktora Tezi]. İstanbul Üniversitesi.

Akgül, A. & Mutlu, T. O. (2021). Basketbol Klasman Hakemlerinin İletişim Becerilerinin Problem Çözme Süreçleri Üzerine Etkisinin İncelenmesi. *SPORMETRE Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 19 (3), 81-95. DOI: 10.33689/spormetre.866843

Aksu, A. ve Arslan, C. (2020). Farklı klasmandaki futbol hakemlerinin karar verme stillerinin incelenmesi. *Spor Eğitim Dergisi*, 4(1), 56-70.

Aladağ, Z. (2011), *Karar teorisi*. Umuttepe Yayınları.

Almak, M. N. ve Çebi, M. (2020). Ulusal voleybol hakemlerinin empatik eğilimlerinin belirlenmesi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 13(69), 1445-1452. <http://dx.doi.org/10.17719/jisr.2020.4055>.

Altın, M. ve Fişekçioğlu İ. B. (2014). *Herkes için voleybol*. Atlas Akademi.

Arroba, T. (1977). Styles of decision making and their use: An empirical study. *British Journal Of Guidance And Counselling*. 5. (2), 149-158.

Atılğan, D. ve Tükel, Y. (2019). Hakemlerin karar verme stillerinin incelenmesi. *Sport Sciences*, 14(2), 22-32. DOI: 10.12739/NWSA.2019.14.2.2B0119.

Barut, Y. ve Yılmaz, M. (2000, Mayıs, 26-27). *Beden eğitimi ve spor bölümüne ve eğitim fakültesine devam eden öğrencilerin problem çözme becerilerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi*. Uluslararası 1.Spor Bilimleri Kongresi Bildiriler Kitabı, Ankara, Türkiye.

Bingham, A. (1998). *Çocuklarda problem çözme yeteneklerinin geliştirilmesi*. (Ferhan Oğuzkan, Çev.) M.E.B. Yayınları.

Burger, J. M. (2006). *Kişilik*. (1.baskı) (İnan Deniz Erguvan Sarıoğlu, Çev.) Kaknüs Yayınları.

Büyüköztürk, Ş. (2017). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı*. Pegem Akademi.

Cengiz, R. ve Pulur, A. (2004, Kasım, 17-20). *Hakemlerin fair play olaylarına bakış açıları*. Celal Bayar Üniversitesi Spor Felsefesi ve Sosyal Bilimleri Sempozyumu. Manisa, Türkiye.

- Chang, E. C., D'Zurilla, T. J. and Sanna, L. J. (2004). *Social problem solving: Theory, research, and training*. American Psychological Association.
- Cüceloğlu, D. (2000). *İnsan ve davranışı* (10.basım). Remzi Kitabevi.
- Davis, M. H. (1996). *Empathy: a social psychological approach*. Boulder, CO: Westview Press.
- De Wied, M., Branje, S. J., and Meeus, W. H. (2007). Empathy and conflict resolution in friendship relations among adolescents. *Aggressive Behavior: Official Journal of the International Society for Research on Aggression*, 33(1), 48-55.
- Demirel, Ö. (1995). *Genel öğretim yöntemleri* (4. Baskı). Usem Yayınları, Kardeş kitabevi.
- Demirtaş Nemli, B. (2018). *İlkokul dördüncü sınıf öğrencilerinin bilişsel karar verme becerilerinin geliştirilmesine yönelik bir model uygulaması* [Yayımlanmamış Doktora Tezi]. Marmara Üniversitesi.
- Deniz, M. E. (2004). Investigation of the relation between decision self-esteem, decision making style and problem solving skill of the university students. *Eurasian Journal of Educational Research*, 4, (15), 23-35.
- Diñçer, N. (2013). *Spor yöneticilerinin karar verme stilleri ile problem çözüme becerileri üzerine bir araştırma* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Gazi Üniversitesi.
- Dinklage, L. B. (1967). *Adolescent choice and decision-making: A review of decisionmaking models and issues in relation to some developmental stage tests of adolescence* (Vol. 1). Harvard University.
- Dorak, F. ve Vurgun, N. (2006). Takım sporları açısından empati ve takım birlikteliği ilişkisi. *Spormetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 4(2), 73-77.
- Dökmen, Ü. (1988). Empatinin yeni bir modele dayandırılarak ölçülmesi ve psikodrama ile geliştirilmesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi 1* (2), 155-190.
- Dökmen, Ü. (1998). Empati kurma Becerisi ile sosyometrik statü arasındaki ilişki. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi 20* (2): 155-190.
- Dönmez, K. & Özgül, F. (2020). Hentbol Hakemlerinin Bazı Değişkenlere Göre Karar Verme Stillерinin İncelenmesi. *Uluslararası Güncel Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 6 (1), 30-47. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/en/pub/intjces/issue/55238/684518>
- Dönmez, K. H. ve Özgül, F. (2020). Hentbol hakemlerinin bazı değişkenlere göre karar verme stillerinin incelenmesi. *International Journal of Contemporary Educational Studies*, 6(1), 30-47.
- Efe, M., Öztürk, F. & Koparan, Ş. (2008). Bursa İlindeki Faal Futbol Hakemlerinin Problem Çözme ve Atılganlık Düzeylerinin Belirlenmesi. *SPORMETRE Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 6 (2), 49-58. DOI: 10.1501/Sporm_0000000092
- Efe, M., Öztürk, F. ve Koparan, Ş. (2008). Bursa ilindeki faal futbol hakemlerinin problem çözme ve atılganlık düzeylerinin belirlenmesi. *Spormetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, VI (2), 49-58.
- Erden, M. ve Akman, Y. (2001). *Gelişim ve öğrenme* (10. Baskı). Arkadaş Yayınevi.
- Erenler, A. G. (2007). *Acil servis hemşirelerinin problem çözme becerilerini algılayışları ile kaygı düzeyleri arasındaki ilişki* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Marmara Üniversitesi.
- Erkuş, A. ve Yakupoğlu, S. (2001). Spor ortamında empati ölçeği geliştirme çalışması. *Spor Bilimleri Dergisi: Hacettepe Üniversitesi*, 12(1), 22-31.

- Eroğlu, Y. S. (2018). *Hakemlerin ahlaki olgunluk ve empati düzeylerinin karar verme stillerine etkisinin incelenmesi* [Yayımlanmamış Doktora Tezi]. Dumlupınar Üniversitesi.
- Esentaş, M., Dinçer, N., Işıkgöz, E. ve Çelik, E. (2017). Erkek güreş hakemlerinin öfke ve kızgınlık düzeyleri ile empatik eğilim gösterme düzeyleri arasındaki ilişkinin çeşitli değişkenlere göre incelenmesi. *Ulusal Spor Bilimleri Dergisi*, 1(1), 20-28.
- Fidan, N. (2012). *Okulda öğrenme ve öğretme*. (3. Baskı). Pegem Akademi.
- Forthomme, B., Croisler, J., Cicarone, G., Crielaard, M. and Cloes, M. (2005). Factors correlated with volleyball spike velocity. *The American Journal of sports med.* 33(10), p.1513-1519.
- Genç, S. Z. ve Kalafat, T. (2010). Öğretmen adaylarının empatik becerileri ile problem çözme becerileri. *Kuramsal Eğitimbilim Dergisi*, 3(2). 34
- Güçlü, N. (2003). Lise müdürlerinin problem çözme becerileri. *Milli Eğitim Dergisi*, (273-279).
- Güçray, S. (2003). The Analysis of Decision Making Behaviour and Perceived Problem Solving Skills in Adolescents. *The Turkish Online Journal of Educational Technology*, 2 (2). 22-24
- Gül, Ö. (2019). *Spor bilimleri fakültesi öğrencilerinin eleştirel düşünme eğilimleri, empatik eğilimleri ve karar verme düzeylerinin incelenmesi* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Hitit Üniversitesi.
- Gülle, M. (2015). *Beden eğitimi ve spor yüksekokulu öğrencilerinin bölümlerine göre eleştirel düşünme ve empati kurma düzeylerinin incelenmesi* [Yayımlanmamış Doktora Tezi]. Sakarya Üniversitesi.
- Heppner, P. P. and Baker, C. E. (1997). Applications of the problem solving inventory. *Measurement and Evaluation in Counseling and Development*, 29, 229-241.
- Heppner, P. P. and Krauskopf, C. J. (1987). An information-processing approach to personal problem solving. *The counseling psychologist*, 15 (3), 371-447.
- Heppner, P. P. and Petersen, C. H. (1982). The development and implications of a personal problem-solving inventory. *Journal of counseling psychology*, 29(1), 66.
- Heppner, P. P., Neal, G. W. and Larson, L. M. (1984). Problem-solving training as prevention with college students. *Personnel & Guidance Journal*. 62 (9): 514-519
- Heppner, P. P., Witty, T. E. and Dixon, W. A. (2004). Problem-solving appraisal and human adjustment: A review of 20 years of research using the Problem Solving Inventory. *The Counseling Psychologist*, 32(3), 344-428.
- Johnson, J. G. (2006). Cognitive modeling of decision making. *Sports Psychology of Sport and Exercise*, 7,631-652.
- Julian, R., Kristiyanto, A. and Purnama, S. K. (2019). Mental skill tennis referee: study on tennis referee asian games and asian para games Indonesia 2018. *Journal of Education, Health and Sport*, 9(4), 210-219.
- Kılcan, B. ve Seyhan, O. (2019). Karar verme. *Sosyal bilgilerde beceri eğitimi* (1. Baskı, s.336-366) içinde. Pegem Akademi.
- Kıratlı, E. & İkizler, H. C. (2021). Tenis Hakemlerinin Empatik Eğilim Düzeyleri ve Karar Verme Stilllerinin İncelenmesi. *SPORMETRE Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 19 (2), 102-111. DOI: 10.33689/spormetre.771834

- Kıratlı, E. ve İkizler, H. C. (2021). Tenis hakemlerinin empatik eğilim düzeyleri ve karar verme stillerinin incelenmesi. *Spormetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 19 (2), 102-111. DOI: 10.33689/spormetre.771834.
- Kırımoğlu, H., Gezer, E., Deveci, A. ve Gülle, M. (2014, Haziran 6-8). *Spor eğitimi alan ve almayan bireylerin saldırganlık ve empatik eğilim düzeylerinin incelenmesi*. International Congresses on Education. İstanbul, Türkiye.
- Kırımoğlu, H., Zorba, E., Zorba, H. N. ve Dikkaya, S. (2017). Türkiye Basketbol Federasyonu klasman hakemlerinin karar verme stillerinin incelenmesi. *International Journal of Human Sciences*, 14(3), 2788-2796. DOI:10.14687/jhs.v14i3.4627.
- Kırtepe, A., & Çetinkaya, T. (2018). Farklı Branştaki Hakemlerin Karar Verme Stilllerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Electronic Turkish Studies*, 13(10).
- Kneeland, S., (2001). *Problem çözme* (Kalaycı N. Çev.). Gazi Kitapevi, Baskı Baran ofset, ss.3-8-16-34.
- Koberg, D., & Bagnall, J. (1981). *The universal traveler: A soft-systems approach to creativity, problem-solving and the process of reaching goals*. Los Altos, CA: William Kaufmann.
- Korkut, F. (2004). *Okul temelli önleyici rehberlik ve psikolojik danışma*. Anı Yayıncılık.
- Kuzgun, Y. (1992). Karar stratejileri ölçeği: geliştirilmesi ve standardizasyonu. *Türk Psikologlar Derneği Yayınları*, 6 (12) 161-170.
- Kuzgun, Y. (2006). *Meslek gelişimi ve danışmanlığı*. Nobel Yayınları.
- Mann L., Hormoni R. and Rover C. (1989). Adolescent decision making: the development of competence. *Journal of Adolescence*, 12, 265-278.
- Mete, S. ve Gerçek, E. (2005). PDÖ yönetimiyle eğitim gören hemşirelik öğrencilerinin empatik eğilim ve becerilerinin incelenmesi. *Celal Bayar Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, 9 (2), 11- 17.
- Mincemoyer, C., C. and Perkins, D., F., (2003). Assessing decision-making skills of youth. *The Forum Journal.org*. 8(1)-8-9
- Morgan, C. T. (2010). *Psikolojiye giriş*. Eğitim Yayınevi.
- Morse, J.M., Anderson, G., vd. (1992) Exploring empathy: a conceptual fit for nursing practice, *Image*, 24, 73-280.
- Nutt, P. C. (2008). Investigating the success of decision making processes. *Journal of Management Studies*, 45(2), 425-455.
- Oğuzkan, F. (1989). *Orta dereceli okullarda öğretim*. (Amaç, ilke, yöntem ve teknikler), (2. Baskı). Emel Matbaacılık.
- Özcan, C., Oflaz, F. ve Türkbay, T. (2003). Dikkat eksikliği aşırı hareketlilik bozukluğu ve binişik karşı olma-karşı gelme bozukluğu olan çocukların anne babalarının empati düzeylerinin karşılaştırılması. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 10, 3. 13-15
- Özcan, H. (2012). Hemşirelerin empatik eğilim ve empatik becerileri: Gümüşhane örneği. *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 1(2), 60-68. DOI:10.31680/gaunjs.776473.

Özkurt, E. (2013). İlkokul sınıf öğretmenleri ve yöneticilerinin karar verme stratejileri ve empatik becerileri arasındaki ilişki (Kadıköy ilçesi örneği) Yüksek Lisans Tezi Yeditepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Öztürk, Ç. D. (2020). Farklı spor dallarında görev yapan hakemlerin karar verme stillerinin incelenmesi. *Gaziantep Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi*, 5(4), 385-398.

Öztürk, F., Koparan, Ş., Haşıl, N., Efe, M. ve Özkaya, G. (2004). Antrenör ve Hakemlerin Empati Durumlarının Araştırılması, *Spormetre, Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 2 (1), 19-25. DOI: 10.1501/Sporm_0000000014.

Poussard, J. M. (2006). *İş yaşamında güvenli davranış*. Morpa Yayınları.

Rogers, C. R. (1986). Carl Rogers On The Development Of The Person-Centered Approach. *Person-Centered Review*, 1(3), 257-259.

Rosenberg, M. (1990). Reflexivity and Emotions. *Social Psychology Quarterly* 53, 3-12.

Sağır, C., (2006). *Karar verme sürecini etkileyen faktörler ve karar verme sürecinde etiğin önemi* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Trakya Üniversitesi.

Sarıdede, Ç. (2018). *Voleybol hakemlerinin öz yeterlik düzeyleri ve karar verme becerilerinin incelenmesi*. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. İstanbul Gelişim Üniversitesi.

Savage, V. T. and Armstrong, D. G. (2004). *Effective teaching in elementary social studies*. New Jersey: Pearson

Savaşır, I. ve Şahin, H. N, (1997). *Bilişsel-davranışçı terapilerde değerlendirme: Sık kullanılan ölçekler*, Türk Psikologlar Derneği Yayınları, No.:9, Özyurt Matbaacılık.

Saygılı, H. (2000). *Problem çözme becerisi ile sosyal ve kişisel uyum arasındaki ilişkinin incelenmesi*, [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Atatürk Üniversitesi.

Sevinç, K., Gerek, Z. ve Arslan, E. (2021). Voleybol hakemlerinin empatik eğilimleri ve hakem öz yeterliliklerinin incelenmesi. *Uluslararası Egzersiz Psikolojisi Dergisi*, 3 (1), 26-36. DOI: 10.51538/intjourexerpsyc.955462.

Shewchuk, R. M., Johnson, M. O., and Elliott, T. R. (2000). Self-appraised social problem solving abilities, emotional reactions and actual problem solving performance. *Behaviour Research and Therapy*, 38(7), 727-740.

Slso, R. L., Maclin, M. K. and Maclin, O. H. (2007). *Bilişsel psikoloji*. Ayçiçeği Kitabevi Yayıncılık.

Smith-Lovin, L. (1995). The sociology of affect and emotion. *Sociological perspectives on social psychology*, 5 (18), 118-48.

Souchon, N., Cabagno, G., Rasclé, O., Traclet, A., Dosseville, F. and Maio, G. (2009). Referees' decision making about transgressions: the influence of player gender at the highest national level. *Psychology of Women Quarterly*, 33, 445-452.

Sungur, N. (1992). *Yaratıcı düşünce*. Özgür Yayın Dağıtım.

Şahin, N. H., Şahin, N. and Heppner, P. (1993). Psychometric properties of the problem solving inventory in a grup of turkish university students. *Cognitive Therapy Research* 17, 379-396.

Tatlıoğlu, K. (2010). *Farklı öz-anlayış düzeylerine sahip üniversite öğrencilerinin karar vermede özsaygı, karar verme stilleri ve kişilik özelliklerinin değerlendirilmesi* [Yayınlanmamış Doktora Tezi]. Selçuk Üniversitesi.

Taylan, S. (1990). *Heppner'in problem çözme envanterinin uyarlama, güvenilirlik ve geçerlik çalışmaları* [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Ankara Üniversitesi.

TDK, (2022). Türk Dil Kurumu. (Erişim Tarihi: 15 Mart 2022). <https://sozluk.gov.tr/>.

Tekin, Ö. A. (2009). *Yönetimde karar verme: batı antalya bölgesinde bulunan beş yıldızlı otel işletmelerindeki çeşitli departman yöneticilerinin karar verme stillerini tespit etmeye yönelik uygulamalı bir araştırma* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Akdeniz Üniversitesi.

Temel, V. (2015). *Beden eğitimi öğretmenlerinin, problem çözme becerileri, karar verme stilleri ve öfke tarzları* [Yayımlanmış Doktora Tezi]. Karadeniz Teknik Üniversitesi.

Toussaint, L. and Webb, J. R. (2005). Gender Differences in the Relationship Between Empathy and Forgiveness. *The Journal Of Social Psychology*, 145(6), 673-685.

Ulupınar, S. (1999, Haziran). *Hemşirelikte sorun çözme kuramları*. Atatürk Ü.H.Y.O. VII. Ulusal Hemşirelik Kongresi Kitabı, ss.197-201.

Uluslararası Voleybol Federasyonu (FIVB), Voleybol Oyun Kuralları 2020-2024 (35. Kongre).

Uzunoğlu, Ö. U., Şahin, M. ve Fişekçioğlu, İ. B. (2009). Türk futbol hakemlerinin karar verme stillerinin klasmanlarına ve bazı değişkenlere göre incelenmesi. *Selçuk Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilim Dergisi*, 11 (1), 32-36.

Yılmaz, İ. ve Akyel, Y. (2008). Beden eğitimi öğretmen adaylarının empatik eğilim düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD)*, 9(3), 27-33.

Yılmaz, N. (2011). *Okul Öncesi Öğretmenlerinin İletişim Becerileri Problem Çözme Becerileri ve Empatik Eğilim Düzeyleri* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Muğla Üniversitesi.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler	
Adı Soyadı:	Ozan Burak AKDUMAN
Eğitim	
Lise:	Bahçelievler Anadolu Lisesi (2011-2015)
Lisans:	Balıkesir Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu (2015-2019)
Yüksek Lisans:	Balıkesir Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı (2019-2022)
Yabancı Dil Bilgisi	
İngilizce:	Yökdil/Sağlık (86, Mart-2019)
Üye Olunan Mesleki Kuruluşlar	
Kuruluş Adı:	Türkiye Futbol Federasyonu

EKLER

EK-1. Etik Kurul Onayı

Evrak Tarih ve Sayısı: 27.07.2021-E.49593

T.C.
BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ TIP FAKÜLTESİ
Klinik Araştırmalar Etik Kurulu Başkanlığı

Sayı : E-94025189-050.99-49593
Konu : Etik Kurul Karar Formu

27.07.2021

Sayın Doç. Dr. Mehmet GÖKTEPE

İlgi : 29.06.2021 tarihli ve 94613944/050.99/44325 sayılı yazı.

"Voleybol Hakemlerinin Empati Eğilim Düzeylerinin Karar Verme ve Problem Çözme Becerilerine Etkisi" başlıklı çalışmamız hakkında Etik Kurulumuzun bilimsel ve etik yönden oluşturduğu görüş ekteki karar formunda belirtilmiştir.
Bilgilerinizi rica ederim.

Prof. Dr. Fuat EREL
Başkan

Ek: Karar Formu

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Belge Doğrulama Kodu : BSL507EA90 Pin Kodu : 68662

Belge Takip Adresi : <https://www.turkiye.gov.tr/balikesir-universitesi-oby>

Adres: Tıp Fakültesi Çağış Yerleşkesi 10145 Balıkesir

Telefon: 0266 6121461-1122 Faks: 0266 6121439

e-Posta: etik_basurip@gmail.com Web: http://www.balikesir.edu.tr/index.php/basun/birim/tip_fakultesi

Kep Adresi: balikesiruniversitesi@hu01.kep.tr

Bilgi için: Belgin Topçu

Unvanı: Bilgisayar İşletmeni

Tel No: 0266 6121461 - 6707

KLİNİK ARAŞTIRMALAR ETİK KURULU KARAR FORMU

ARAŞTIRMANIN AÇIK ADI	"Voleybol Hakemlerinin Empati Eğilim Düzeylerinin Karar Verme ve Problem Çözme Becerilerine Etkisi"
-----------------------	---

ETİK KURULU BİLGİLERİ	ETİK KURULUN ADI	BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ TIP FAKÜLTESİ KLİNİK ARAŞTIRMALAR ETİK KURULU
	AÇIK ADRESİ:	Çağış Yerleşkesi Uşak Yolu Özeti, 10145 BALIKESİR
	TELEFON	266 612 14 61-216707
	FAKS	
	E-POSTA	baukliniketik@gmail.com

BAŞVURU BİLGİLERİ	KOORDİNATÖR/SORUMLU ARAŞTIRMACI UNVANI/ADI/SOYADI	Doç.Dr.Mehmet GÖKTEPE			
	KOORDİNATÖR/SORUMLU ARAŞTIRMACININ UZMANLIK ALANI	ANTRENÖRLÜK EĞİTİMİ BÖLÜMÜ			
	KOORDİNATÖR/SORUMLU ARAŞTIRMACININ BULUNDUĞU MERKEZ VARSA İDARI SORUMLU UNVANI/ADI/SOYADI	BALIKESİR(BESYO)			
	DESTEKLEYİCİ				
	PROJE YÜRÜTÜCÜSÜ UNVANI/ADI/SOYADI (TÜBİTAK vb. gibi kaynaklardan destek alanlar için)				
	DESTEKLEYİCİNİN YASAL TEMSİLCİSİ				
	ARAŞTIRMANIN FAZİ VE TÜRÜ	FAZ 1	☐		
		FAZ 2	☐		
		FAZ 3	☐		
		FAZ 4	☐		
		Gözlemsel ilaç çalışması	☐		
		Tıbbi cihaz klinik araştırması	☐		
		In vitro tıbbi tanı cihazları ile yapılan performans değerlendirme çalışmaları	☐		
İlaç dışı klinik araştırma	☒				
DİĞER İSE BELİRTİNİZ					
ARAŞTIRMAYA KATILAN MERKEZLER	TEK MERKEZ ☒	ÇOK MERKEZLİ ☐	ULUSAL ☐	ULUSLARARASI ☐	

Etik Kurul Başkanına
Unvanı/Adı/Soyadı/Prof. Dr. Fuat EREL
İmza:

Not: Etik kurul başkanı, imzasının yer almadığı her sayfaya imza atmalıdır.

KLİNİK ARAŞTIRMALAR ETİK KURULU KARAR FORMU

ARAŞTIRMANIN AÇIK ADI	“Voleybol Hakemlerinin Empati Eğilim Düzeylerinin Karar Verme ve Problem Çözme Becerilerine Etkisi”
-----------------------	---

DEĞERLENDİRİLEN BELGELER	Belge Adı	Tarihi	Versiyon Numarası	Dili			
	ARAŞTIRMA PROTOKOLÜ			Türkçe ☒	İngilizce ☐	Diğer ☐	
	BİLGİLENDİRİLMİŞ GÖNÜLLÜ OLUR FORMU			Türkçe ☒	İngilizce ☐	Diğer ☐	
	OLGU RAPOR FORMU			Türkçe ☒	İngilizce ☐	Diğer ☐	
	ARAŞTIRMA BROŞÜRÜ			Türkçe ☒	İngilizce ☐	Diğer ☐	
DEĞERLENDİRİLEN DİĞER BELGELER	Belge Adı	Açıklama					
	SIGORTA	☐					
	ARAŞTIRMA BÜTÇESİ	☒					
	BIYOLOJİK MATERYEL TRANSFER FORMU	☐					
	İLAN	☐					
	YILLIK BİLDİRİM	☐					
	SONUÇ RAPORU	☒					
	GÜVENLİK BİLDİRİMLERİ	☐					
DİĞER:	☐						
KARAR BİLGİLERİ	Karar No:2021/160	Tarih:07.07.2021					
	Yukarıda bilgileri verilen başvuru dosyası ile ilgili belgeler araştırmanın/çalışmanın gereği, amaç, yaklaşım ve yöntemleri dikkate alınarak incelenmiş ve uygun bulunmuş olup araştırmanın/çalışmanın başvuru dosyasında belirtilen merkezlerden izin alınması şartıyla gerçekleştirilmesinde etik ve bilimsel sakınca bulunmadığına toplantıya katılan etik kurul üye tam sayısının oybirliği ile karar verilmiştir. İlaç ve Biyolojik Ürünlerin Klinik Araştırmaları Hakkında Yönetmelik kapsamında yer alan araştırmalar/çalışmalar için Türkiye İlaç ve Tıbbi Cihaz Kurumu'ndan izin alınması gerekmektedir.						

KLİNİK ARAŞTIRMALAR ETİK KURULU							
ETİK KURULUN ÇALIŞMA ESASI		İlaç ve Biyolojik Ürünlerin Klinik Araştırmaları Hakkında Yönetmelik, İyi Klinik Uygulamaları Kılavuzu					
BAŞKANIN UNVANI / ADI / SOYADI:							
Unvanı/Adı/Soyadı	Uzmanlık Alanı	Kurumu	Cinsiyet		Araştırma ile ilişkisi	Katılım *	
Prof.Dr.Fuat EREL	Göğüs Hastalıkları AD	BAÜN Tıp Fakültesi	E ☒	K ☐	E ☐	H ☒	E ☐ H ☐
Prof.Dr.Gülten ERKEN	Fizyoloji AD	BAÜN Tıp Fakültesi	E ☐	K ☒	E ☐	H ☒	E ☐ H ☐
Doç.Dr.Akın USTA	Kadın Hastalıkları ve Doğum AD	BAÜN Tıp Fakültesi	E ☒	K ☐	E ☐	H ☒	E ☐ H ☐
Doç.Dr.Eren ALTUN	Patoloji AD	BAÜN Tıp Fakültesi	E ☒	K ☐	E ☐	H ☒	E ☐ H ☐
Doç.Dr.Eyüp AVCI	Kardiyoloji AD	BAÜN Tıp Fakültesi	E ☒	K ☐	E ☐	H ☒	E ☐ H ☐
Dr.Öğr.Üyesi Elif AKSÖZ	Tıbbi Farmakoloji AD	BAÜN Tıp Fakültesi	E ☐	K ☒	E ☐	H ☒	E ☐ H ☐
Uzm.Dr.Mehmet ÇALIŞKAN	Halk Sağlığı Uzmanı	Balıkesir KEAS Organize Sanayi	E ☒	K ☐	E ☐	H ☒	E ☐ H ☐
Av.Erman ARDA	Avukat	Serbest	E ☒	K ☐	E ☐	H ☒	E ☐ H ☐
Hüsnü KUNDAKÇI	Eczacı	Balıkesir Sağlık Uygulama ve Arş.Hast.	E ☒	K ☐	E ☐	H ☒	E ☐ H ☐
Serhat ALDEMİR	Emekli		E ☒	K ☐	E ☐	H ☒	E ☐ H ☐

Etik Kurul Başkanının
Unvanı/Adı/Soyadı:Prof.Dr.Fuat EREL
İmza:

Not: Etik kurul başkanı, imzasının yer almadığı her sayfaya imza atmalıdır.

EK-2. Kişisel Bilgi Formu

KİŞİSEL BİLGİ FORMU

1	Cinsiyet:	Erkek	Kadın						
2	Yaş:	18-23	24-29	30-35	36 ve üstü				
3	Medeni Durum:	Evli	Bekar						
4	Eğitim Durumu:	Lise	Ön lisans	Lisans	Lisansüstü				
5	Şiddet Gördünüz mü?	Evet	Hayır						
6	Hakemlik Klasmanınız:	Aday	İl	Ulusal	C	B	A	AB	

EK-3. Empatik Eğilim Ölçeği

	Empatik Eğilim Ölçeği	Tamamen Aykırı	Oldukça Aykırı	Kararsız	Oldukça Uygun	Tamamen Uygun
1	Çok sayıda dostum var	1	2	3	4	5
2	Film seyredirken bazen gözlerim yaşarır	1	2	3	4	5
3	Sıklıklar kendimi yalnız hissederim.	1	2	3	4	5
4	Bana dertlerini anlatanlar yanımdan ferahlamış olarak ayrılır.	1	2	3	4	5
5	Başkalarının problemleri, beni kendi problemim gibi ilgilendirir	1	2	3	4	5
6	Duygularımı başkalarına iletmekte güçlük çekerim	1	2	3	4	5
7	İnsanların film seyredirken ağlamaları tuhafıma gider.	1	2	3	4	5
8	Birisiyle tartışırken bazen dikkatim onun söylediklerinden çok vereceğim cevaplar üzerinde yoğunlaşır.	1	2	3	4	5
9	Çevremde çok sevilen bir insanım.	1	2	3	4	5
10	Televizyondaki filmler mutlu sonla bitince rahatlarım.	1	2	3	4	5
11	Düşüncelerimi başkalarına iletmekte güçlük çektiğim olur.	1	2	3	4	5
12	İnsanların çoğu bencildir.	1	2	3	4	5
13	Sinirli bir insanım.	1	2	3	4	5
14	Genellikle insanlara güvenirim.	1	2	3	4	5
15	İnsanlar beni tam olarak anlamıyorlar.	1	2	3	4	5
16	Girişken bir insanım.	1	2	3	4	5
17	Bir yankıma derdimi anlatmak beni rahatlatır.	1	2	3	4	5
18	Genellikle hayatımdan memnunum.	1	2	3	4	5
19	Yakınlarım bana sık sık dertlerini anlatırlar.	1	2	3	4	5
20	Genellikle keyfim yerindedir.	1	2	3	4	5

EK-4. Karar Verme Ölçeği

BÖLÜM I

YÖNERGE: Kişiler, karar verme aşamasında kendilerini ne derece rahat hissettikleriyle ilgili olarak farklılık gösterirler. Lütfen karar verme konusunda kendinizi ne derece rahat hissettiğinizi sizin için en uygun olan yanıtı işaretleyerek belirtiniz. Yardımlarınız ve katılımınız için teşekkür ederim.

		Doğru	Bazen doğru	Doğru Değil
(1)	Karar verme yeteneğime güvenirim.	[]	[]	[]
(2)	Karar verirken kendimi birçok kişiden aşağı görürüm.	[]	[]	[]
(3)	Kendimi karar vermede başarılı biri olarak düşünürüm.	[]	[]	[]
(4)	Kendimi o kadar cesaretsiz hissederim ki, karar verme uğraşından vazgeçerim.	[]	[]	[]
(5)	Verdiğim kararlar iyi sonuçlanır.	[]	[]	[]
(6)	Diğer insanların, benim kararımdan ziyade, kendi kararlarının doğru olduğu konusunda beni ikna etmeleri kolaydır.	[]	[]	[]

BÖLÜM II

YÖNERGE: Kişiler karar verirken izledikleri yol konusunda farklılık gösterirler. Lütfen aşağıdaki her bir soruya, sizin sitilinize en iyi uyan yanıtı işaretleyerek nasıl karar verdiğinizi gösteriniz.

Karar verirken,

		Doğru	Bazen doğru	Doğru Değil
(1)	Karar verirken kendimi, sanki büyük bir zaman baskısı altındaymışım gibi hissederim.	[]	[]	[]
(2)	Bütün alternatifleri göz önünde tutmayı severim.	[]	[]	[]
(3)	Kararları diğer kişilere bırakmayı tercih ederim.	[]	[]	[]
(4)	Bütün alternatiflerin dezavantajlarını ortaya çıkarmaya çalışırım.	[]	[]	[]
(5)	Son kararı vermeden önce, önemsiz konular üzerinde çok zaman harcarım.	[]	[]	[]
(6)	Kararı en iyi şekilde nasıl uygulayabileceğimi enine boyuna düşünürüm.	[]	[]	[]
(7)	Bir kararı verdikten sonra bile kararı uygulamayı geciktiririm.	[]	[]	[]

(8)	Karar verirken, karar hakkında pek çok bilgi toplamaktan hoşlanırım.	[]	[]	[]
(9)	Karar vermekten kaçınırım.	[]	[]	[]
(10)	Karar vermek zorunda olduğum zaman, karar üzerinde düşünmeye başlamadan önce uzun süre beklerim.	[]	[]	[]
(11)	Karar verme konusunda sorumluluk üstlenmeyi sevmem	[]	[]	[]
(12)	Karar vermeden önce amaçlarımı netleştirmeye çalışırım.	[]	[]	[]
(13)	Önemsiz, küçük olayların yolunda gitmeyebileceği olasılığı, benim aniden tercihlerimden dönüş yapmama neden olur.	[]	[]	[]
(14)	Bir karar benim tarafımdan veya başka biri tarafından verilecekse, ben karar vermeyi diğer kişiye bırakırım.	[]	[]	[]
(15)	Ne zaman zor bir kararla karşı karşıya gelsem, iyi bir çözüm yolu bulma konusunda kendimi kötümser hissederim.	[]	[]	[]
(16)	Seçim yapmadan önce çok fazla dikkatli davranırım.	[]	[]	[]
(17)	Zorunda kalmadıkça karar vermem.	[]	[]	[]
(18)	Son ana kadar karar vermeyi geciktiririm.	[]	[]	[]
(19)	Çok daha bilgili kişilerin benim yerime karar vermelerini tercih ederim.	[]	[]	[]
(20)	Karar verdikten sonra, kararın doğru olduğuna kendimi inandırmak için çok zaman harcarım.	[]	[]	[]
(21)	Karar vermeyi ertelerim.	[]	[]	[]
(22)	Acilen karar vermem gereken bir durumda doğru düşünemem.	[]	[]	[]

EK-5. Problem Çözme Ölçeği

Bu envanterin amacı, günlük yaşantınızdaki problemlerinize (sorunlarınıza) genel olarak nasıl tepki gösterdiğinizizi belirlemeye çalışmaktır. Sözü ettiğimiz bu problemler, matematik ya da fen derslerinizdeki alışmış olduğunuz problemlerden farklıdır. Bunlar, kendini karamsar hissetme, arkadaşlarla geçinememe, bir mesleğe yönelme konusunda yaşanan belirsizlikler ya da boşanıp boşanmama gibi karar verilmesi zor konularda ve hepimizin başına gelebilecek türden sorunlardır. Lütfen aşağıdaki maddeleri elinizden geldiğince samimiyetle ve bu tür sorunlarla karşılaştığınızda tipik olarak nasıl davrandığınızı göz önünde bulundurarak cevaplandırın. Cevaplarınızı, bu tür problemlerin nasıl çözülmesi gerektiğini düşünerek değil, böyle sorunlarla karşılaştığınızda gerçekten ne yaptığınızı düşünerek vermeniz gerekmektedir. Bunu yapabilmek için kolay bir yol olarak her soru için kendinize şu soruyu sorun: “Burada sözü edilen davranışı ne sıklıkla yaparım?”

Yanıtlarınızı aşağıdaki ölçeğe göre değerlendirin:

- (1) *Hep böyle davranırım*
- (2) *Çoğunlukla böyle davranırım*
- (3) *Sıklıkla böyle davranırım*
- (4) *Arada sırada böyle davranırım*
- (5) *Ender olarak böyle davranırım*
- (6) *Hiç böyle davranmam*

Ne kadar sıklıkla böyle davranırsınız?

1.Bir sorunumu çözmek için kullandığım çözüm yolları başarısız ise bunların neden başarısız olduğunu araştırmam*	1	2	3	4	5	6
2.Zor bir sorunla karşılaştığımda ne olduğunu tam olarak	1	2	3	4	5	6
belirleyebilmek için nasıl bilgi toplayacağımı uzun boylu düşünmem. *	1	2	3	4	5	6
3.Bir sorunumu çözmek için gösterdiğim ilk çabalar başarısız olursa o sorun ile başa çıkabileceğimden şüpheye düşerim. *	1	2	3	4	5	6
4.Bir sorunumu çözdükten sonra bu sorunu çözerken neyin işe yaradığını, neyin yaramadığını ayrıntılı olarak düşünmem. *	1	2	3	4	5	6
5.Sorunlarımı çözme konusunda genellikle yaratıcı ve etkili çözümler üretebilirim.	1	2	3	4	5	6
6.Bir sorunumu çözmek için belli bir yolu denedikten sonra durur ve ortaya çıkan sonuç ile olması gerektiğini düşündüğüm sonucu karşılaştırırım.	1	2	3	4	5	6

7.Bir sorunum olduğunda onu çözebilmek için başvurabileceğim yolların hepsini düşünmeye çalışırım.	1	2	3	4	5	6
8.Bir sorunla karşılaştığımda neler hissettiğimi anlamak için duygularımı incelerim.	1	2	3	4	5	6
9.Bir sorun kafamı karıştırdığında duygu ve düşüncelerimi somut ve açık seçik terimlerle ifade etmeye uğraşmam.	1	2	3	4	5	6
10.Başlangıçta çözümünü fark etmesem de sorunlarımın çoğunu çözme yeteneğim vardır.	1	2	3	4	5	6
11.Karşılaştığım sorunların çoğu, çözebileceğimden daha zor ve karmaşıktır.	1	2	3	4	5	6
12.Genellikle kendimle ilgili kararları verebilirim ve bu kararlardan hoşnut olurum.	1	2	3	4	5	6
13.Bir sorunla karşılaştığımda onu çözmek için genellikle aklıma gelen ilk yolu izlerim. *	1	2	3	4	5	6
14.Bazen durup sorunlarım üzerinde düşünmek yerine, gelişigüzel sürüklenip giderim. *	1	2	3	4	5	6
15.Bir sorunla ilgili olası bir çözüm yolu üzerinde karar vermeye çalışırken seçeneklerimin başarı olasılığını tek tek değerlendirmem. *	1	2	3	4	5	6
16.Bir sorunla karşılaştığımda, başka konuya geçmeden önce durur ve o sorun üzerinde düşünürüm.	1	2	3	4	5	6
17.Genellikle aklıma ilk gelen fikir doğrultusunda hareket ederim. *	1	2	3	4	5	6
18.Bir karar vermeye çalışırken her seçeneğin sonuçlarını ölçer, tartar, birbirleriyle karşılaştırır, sonra karar veririm.	1	2	3	4	5	6
19.Bir sorunumu çözmek üzere plan yaparken o planı yürütebileceğime güvenirim.	1	2	3	4	5	6
20.Belli bir çözüm planını uygulamaya koymadan önce, nasıl bir sonuç vereceğini tahmin etmeye çalışırım.	1	2	3	4	5	6
21.Bir soruna yönelik olası çözüm yollarını düşünürken çok fazla seçenek üretmem. *	1	2	3	4	5	6
22.Bir sorunumu çözmeye çalışırken sıklıkla kullandığım bir yöntem, daha önce başıma gelmiş benzer sorunları düşünmektir. *	1	2	3	4	5	6
23.Yeterince zamanım olur ve çaba gösterirsem karşılaştığım sorunların çoğunu çözebileceğime inanıyorum.	1	2	3	4	5	6
24.Yeni bir durumla karşılaştığımda ortaya çıkabilecek sorunları çözebileceğime inancım vardır.	1	2	3	4	5	6
25.Bazen bir sorunu çözmek için çabaladığım halde, bir türlü esas konuya giremediğim ve gereksiz ayrıntılarla uğraştığım duygusunu yaşarım. *	1	2	3	4	5	6
26.Ani kararlar verir ve sonra pişmanlık duyarım. *	1	2	3	4	5	6
27.Yeni ve zor sorunları çözebilme yeteneğime güveniyorum.	1	2	3	4	5	6
28.Elimdeki seçenekleri karşılaştırırken ve karar verirken kullandığım sistematik bir yöntem vardır.	1	2	3	4	5	6
29.Bir sorunla başa çıkma yollarını düşünürken çeşitli fikirleri birleştirmeye çalışmam.	1	2	3	4	5	6

30.Bir sorunla karşılaştığımda, bu sorunun çıkmasında katkısı olabilecek benim dışındaki etmenleri genellikle dikkate almam. *	1	2	3	4	5	6
31.Bir konuyla karşılaştığımda, ilk yaptığım şeylerden biri, durumu gözden geçirmek ve konuyla ilgili olabilecek her türlü bilgiyi dikkate almaktır.	1	2	3	4	5	6
32.Bazen duygusal olarak öylesine etkilenirim ki, sorunumla başa çıkma yollarından pek çoğunu dikkate bile almam. *	1	2	3	4	5	6
33.Bir karar verdikten sonra, ortaya çıkan sonuç genellikle benim beklediğim sonuca uyar.	1	2	3	4	5	6
34.Bir sorunla karşılaştığımda, o durumla başa çıkabileceğimden genellikle emin olamam*	1	2	3	4	5	6
35.Bir sorunun farkına vardığımda, ilk yaptığım şeylerden biri, sorunun tam olarak ne olduğunu anlamaya çalışmaktır.	1	2	3	4	5	6

Eğitimde, bilimde, sanatta çağdaş...

Balıkesir Üniversitesi
Tıp Fakültesi Dekanlık Binası
Çağış Yerleşkesi/BALIKESİR

(0 266) 612 14 62
sagbilen@balikesir.edu.tr
<http://www.balikesir.edu.tr>

